

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

JANA BESEDOVÁ
III. ročník – kombinované studium

Obor: Speciální pedagogika předškolního věku

**KOMPARACE PŘEDŠKOLNÍHO KURIKULA V ČESKÉ A
SLOVENSKÉ REPUBLICE**
Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Eva Šmelová, Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Novém Jičíně dne 6.4.2011

.....

Děkuji doc. PhDr. Evě Šmelové , Ph.D. , za odborné vedení bakalářské práce , poskytování rad a materiálůvých podkladů k práci

OBSAH

Úvod	6
------------	---

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Historie českého a slovenského předškolního kurikula	7
---	----------

1. 1 Vývoj českého a slovenského předškolního vzdělávání do roku 1945	7
1. 2 Vývoj českého a slovenského předškolního vzdělávání po roku 1945 do roku 1989.....	10

2 Vzdělávací politika od roku 1989 po současnost v České republice a na Slovensku	12
--	-----------

2. 1 Zaměření vzdělávací politiky v České a Slovenské republice.....	12
2. 2 Hlavní cíle vzdělávání v České a Slovenské republice v návaznosti na aktuální evropské trendy	15

3 Alternativní formy předškolního vzdělávání v České republice a na Slovensku	19
--	-----------

3. 1 Předškolní vzdělávání podle zásad Marie Montessori.....	19
3. 2 Vzdělávací program Začít spolu a Mateřská škola podporující zdraví.....	21

II. EMPIRICKÁ ČÁST

4 Komparace struktury a hlavních cílů předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice	28
--	-----------

4. 1 Organizační struktura předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice	29
4. 2 Hlavní cíle předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice	31

5 Komparace obsahu předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice	35
5. 1 Obsah učiva ve vzdělávacích oblastech a tematických okruzích	37
5. 2 Očekávané výstupy ve vzdělávacích oblastech a tem.okruzích.....	42
6 Shrnutí a diskuse	49
Závěr	51
Seznam literatury a použitých zdrojů	52
Seznam tabulek	54
Seznam příloh	55
Anotace	

Úvod

Skutečnost, že český a slovenský národ téměř po dobu 75 let byly součástí společného státu, naznačuje, že oba národy mají také v současné době hodně společného. Jako zeměpisní sousedé mají hodně podobnou řeč, takže si celkem dobře rozumí. Oba národy, i přes rozdělení na dva samostatné státy, udržují přátelské vztahy prakticky ve všech oblastech společenského života a snaží se vzájemně si pomáhat.

Česká a Slovenská republika měly v minulosti společnou politickou, hospodářskou i kulturní základnu. Z toho vyplývá, že měly společnou rovněž vzdělávací soustavu. Tato práce je zaměřena na porovnání organizační struktury, cílů a obsahu předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice. Práce je rozdělena na dvě základní části – teoretickou a empirickou. V teoretické části je nejdříve popsána historie vývoje předškolního vzdělávání na území obou států. Druhá kapitola je věnována vzdělávací politice od roku 1989 po současnost v České a Slovenské republice z hlediska hlavních vzdělávacích cílů a s ohledem na aktuální evropské trendy. Závěr teoretické části rozebírá alternativní způsoby předškolního vzdělávání.

Empirická část práce je zaměřena na srovnání systému, organizační struktury, cílů a obsahu předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice. Podobně jako teoretická část je rozdělena na tři kapitoly. První kapitola rozebírá strukturu a hlavní cíle předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice podle aktuálně platných zákonů a vyhlášek. Druhá kapitola podrobně porovnává obsah učiva a očekávané výstupy v jednotlivých vzdělávacích oblastech a tematických okruzích. Třetí kapitola je věnována některým specifickým rysům předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice, zejména organizaci denních činností a využití různých metod a forem vzdělávací práce.

Základním cílem práce je poskytnout ucelený pohled na strukturu, cíle, obsah, metody a formy předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice a jejich vzájemné porovnání. Základním podkladním materiálem byly současné vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání, které vydala příslušná ministerstva. Závěrečná práce bude tvořit součást studie, která vzniká v rámci projektu GAČR „Školní připravenost k zahájení povinné školní docházky v kontextu kurikula.“

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Historie českého a slovenského předškolního kurikula

První pokusy o systematickou a organizovanou předškolní výchovu na území Čech a Slovenska se začaly objevovat koncem 16. století. Nové poznatky o výchově a vzdělávání formuloval hlavně Jan Amos Komenský, který je za svou pedagogickou činnost nazýván „učitelem národů“. Rozsáhlé školské reformy uskutečňovali rovněž rakousko-uherská panovníci Marie Terezie a její syn Josef II. K většímu rozvoji výchovy a vzdělávání však došlo až koncem 19. století a začátkem 20. století.

Vzdělávací snahy byly na jistou dobu utlumeny 2. světovou válkou, ale po jejím skončení se začaly opět dále rozvíjet. Od druhé poloviny minulého století dochází také k podstatnějším změnám v oblasti předškolního vzdělávání a výchovy.

1.1 Vývoj českého a slovenského předškolního vzdělávání do roku 1945

První pokusy o zavedení veřejné výchovy předškolního dítěte jsou uváděny již v roce 1578, kdy kazatel Petr Walpolt sestavil školní řád, který měl na paměti také péči o malé děti.¹ Za první předškolní kurikulum můžeme bezpochyby označit Informatorium školy mateřské Jana Amose Komenského. Jeho hlavním cílem nebyly ani tak vědomosti, jako spíše formování člověka v harmonicky rozvinutou lidskou bytost. Dílo tvoří dvanáct kapitol a zdůrazňuje se v něm nutnost systematické předškolní výchovy. Ve svém díle Komenský objasňuje dospělým, že je v jejich vlastním zájmu a vlastní budoucnosti nutné věnovat dítěti pozornost a porozumět mu, pouze porozumění dětským potřebám a vývojovým zvláštnostem zaručuje dobrou výchovu a správný vývoj celé společnosti.²

Informatorium školy mateřské bylo chápáno jako systematický návod pro matky, jak úspěšně rozvíjet výchovu nejmenších v rodině a jak je připravovat pro školní docházku. Ve své nauce Komenský ze všeho nejvíce uplatňoval metodu učit se všemu příkladem, pravidlem a praxí. V tomto byl spatřován rozdíl od středověkého

1 ŠMELOVÁ, E. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*, Olomouc: UP, 2008.

2 OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Léto v mateřské škole*, Praha: Portál, 1998.

vzdělávání, ve kterém byl uplatňován ustálený postup od obecných pravidel ke konkrétnímu příkladu a praxi. Přínos Komenského můžeme spatřovat také v oblasti školské organizace. Doporučuje členění školy na čtyři školní stupně.³

„V očích Komenského jsou děti nejdražšími klenoty, nejcennějším darem, nejnadějnějším příslibem a hlavně největším bohatstvím, které lidské společnosti má. Objevný význam tohoto pohledu na dítě však zůstal po staletí nedoceněn a nevyužit.“⁴

Pedagogika předškolního věku se začala utvářet koncem 19. století, kdy se stala součástí školské a sociální politiky. Začalo přibývat české pedagogické literatury, která se zabývala přímo předškolním věkem. Výchovný program první české opatrovny Na Hrádku byl dalším krokem ve vývoji předškolního kurikula. Jeho zakladatel Jan Vlastimír Svoboda vypracoval výchovný program pro opatrovny, který nazval Školka, čili prvopočáteční, praktické, názorné, všestranné vyučování malých dětí k věcnému vybroušení rozumu a ušlechtnění srdce s navedením ke čtení, počítání a kreslení pro učitele, pěstouny a rodiče. Za hlavní cíl výchovy považoval rozvíjení rozumové, mravní, tělesné a estetické stránky osobnosti dítěte. V rozumové oblasti se zaměřoval především na společenské vztahy, rozvoj smyslů a poznávání přírody. V oblasti mravní vycházel z náboženství a výchovu v této oblasti propagoval formou poučování, povídání a užitím přísloví. V tělesné oblasti mu šlo především o péči o zdraví, tělesný rozvoj a osvojení hygienických návyků. V oblasti estetické šlo především o zpěv, kreslení, lidové hry, využití říkadel a hudebně pohybových her. Své kurikulum vypracovává právě v době, kdy se zdůrazňuje potřeba podpory národního jazyka a posilování české vzdělanosti. Svoboda vycházel z názorů J. A. Komenského, využíval je i v praxi.⁵

Rozvoj předškolní pedagogické české literatury v polovině 19. století je znatelný. Olomoucký lékař František Mošner ve svém díle Pěstounka předkládá obraz péče o nejmladší děti na venkově a v oblastech, kde se nepodařilo ještě zřídit opatrovny. Ve své knize uvádí návrh metod a programů práce pro nejmenší děti polo soukromou formou. Zdůrazňuje důležitost přirozeného prostředí a výchovy, lásku k dítěti i učení dítěte v dětském kolektivu. To vše pod dohledem pěstounky.

Barbora Ledvinková, která působila jako učitelka první pražské mateřské

3 BĚLINOVÁ, L., MIŠURCOVÁ, V. *Přehled dějin předškolní pedagogiky*, Praha: SPN, 1980.

4 OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Léto v mateřské škole*, Praha: Portál, 1998, s. 11.

5 ŠMELOVÁ, E. *MŠ teorie a praxe I.*, Olomouc: UP, 2004.

školy, přeložila díla francouzské autorky M. Pape-Carpentierové pod názvem Rady řídícím pěstounkám a také knihu B. Marenholzové – Bülowé Mateřská škola – první pracovna dítěte. Mezi její další vydaná díla patří Nástin vývoje opatroven, školek a mateřských škol a metodické statě Škola mateřská.⁶

Další autorkou, která se zabývala problematikou předškolního vzdělávání je Božena Studničková. Pracovala ve Spolku pro zájmy škol mateřských a pod jejím vedením vycházela příloha Časopisu učitelek, která se nazývala Škola mateřská. Vydala sbírky her, básní, písní a pohádek pro mateřské školy. Práce, ve kterých shrnula své teoretické názory, nazvala Úvahy a ukázky metodické práce v oboru škol mateřských a Pěstounkám škol mateřských. Ludmila Tesařová je jednou z dalších průkopnic v oblasti předškolního vzdělávání. Byla propagátorkou loutkového divadla v mateřských školách a napsala také sbírku pohádek.⁷ V dílech a spisech těchto autorek nebyla sice zpracována celistvá koncepce výchovného programu, ale výrazně přispěly k rozvoji a pozitivním změnám v práci předškolních zařízení svými náměty a postřehy, které získaly hlavně v zahraničí.⁸

Ida Jarníková předložila návrh na reformu mateřské školy pod názvem Index pomůcek pro mateřské a nejnižší třídy škol obecných. Náplň práce v mateřské škole rozdělila do čtyř okruhů. První okruh se týkal člověka, druhý zvířat, třetí rostlin a čtvrtý nazvala Různé.⁹ Příručkou pro školy mateřské navázala na tento návrh a nastínila v něm ucelený program mateřské školy, ve kterém nabízí možnosti výběru z pedagogické literatury i z literatury pro děti. Obsah časově rozdělila do tří období: od počátku školního roku do Vánoc, od Vánoc do Velikonoc a od Velikonoc do prázdnin. Učitelka si samostatně plánovala činnosti a sestavovala je chronologicky v týdnech. Za základní prostředky a formy předškolní výchovy považovala Jarníková vyprávění a předčítání pohádek, bajek a básní, cvičení řeči, při kterých se dbá na správnou výslovnost a vyjadřování, dramatizaci, dále zapojování do prací na zahradě, ve škole i doma a ruční práce. Nepoužívala pojem zaměstnání, ale dávala přednost pojmu zábavky, vyzdvihovala zájem dítěte a volnost jeho projevu. Za velmi důležitý faktor v předškolním kurikulu považovala umění. Do mateřských škol prosazovala lidovou poezii, prózu, loutkové divadlo, výtvarné činnosti a tanec. Snahou Idy Jarníkové byly zejména změny v obsahu předškolního kurikula, kterými

6 BĚLINOVÁ, L., MIŠURCOVÁ, V. *Přehled dějin předškolní pedagogiky*, Praha: SPN, 1980.

7 BĚLINOVÁ, L., MIŠURCOVÁ, V. *Přehled dějin předškolní pedagogiky*, Praha: SPN, 1980.

8 ŠMELOVÁ, E. *MŠ teorie a praxe I.*, Olomouc: UP, 2004.

9 ŠMELOVÁ, E. *MŠ teorie a praxe I.*, Olomouc: UP, 2004.

se výrazně zasloužila o rozvoj mateřských škol ve své době.

Anna Süssová kladla největší důraz na tělesný vývoj dítěte a prosazovala odstranění dosavadního školského výchovného působení z mateřských škol, a to práci podle přesně daného časového rozvrhu. Její přínosem je zavedení herny, která nabízí dětem volný pohyb v prostoru. Za součást mateřské školy považuje zahradu, která je důležitá pro zdraví dětí.¹⁰ Reformní období předškolního vzdělávání dosáhlo vrcholu v období mezi první a druhou světovou válkou. V roce 1938 byly vypracovány Výchovné osnovy pro mateřské školy hlavního města Prahy, které obsahovaly osm stran. V roce 1940 byla vydána poslední práce tohoto období, a to Návrh pracovního plánu pro školy mateřské, jehož autorkou je M. Bartušková.

1.2 Vývoj českého a slovenského předškolního vzdělávání po roku 1945

Reforma předškolního vzdělávání byla částečně přerušena druhou světovou válkou a pokračovala ve svých snahách až po roku 1945. Ministerstvem školství byl vydán Prozatímní pracovní program pro mateřské školy, ve kterém se ještě odrážel duch reformní pedagogiky.¹¹ V roce 1948 byl sestaven Pracovní program pro mateřské školy, který vycházel ze zkušeností sovětské pedagogiky a byl zaměřen na posílení řízené kolektivní činnosti, důraz byl kladen na výchovu „občana socialistické vlasti“.

V roce 1953 byly vypracovány Prozatímní osnovy pro mateřské školy, obsahovaly 36 stran a byly rozčleněny pro dvě věkové skupiny – mladší a starší děti. Výchovná práce byla členěna na výchovné složky. Učitelky se zaměřovaly zejména na povinná zaměstnání, hra dětí se dostávala do pozadí a víc se využívalo verbálních metod při práci s dětmi, které byly často přetěžovány. Po těchto osnovách vycházejí v roce 1955 Osnovy pro mateřské školy. V nich byl více zdůrazněn význam hry, ale docházelo rovněž k přímému časovému vymezení pro hromadná zaměstnání a dětem byl ubírán prostor pro spontánní činnosti.

Po vydání Pokusných osnov pro mateřské školy (v roce 1958), které byly později (v roce 1960) doplněny příručkou Rok v mateřské škole, vyšly ve stejném roce Osnovy výchovné práce pro mateřské školy. Definitivní verze jejich pojetí byla

10 BĚLINOVÁ, L., MIŠURCOVÁ, V. *Přehled dějin předškolní pedagogiky*, Praha: SPN, 1980.

11 OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Jaro v mateřské škole*, Praha: Portál, 1998 .

předložena v roce 1963 v podobě Osnov výchovné práce pro jesle a mateřské školy. Výchovný obsah byl členěn podle věku, pro skupinu dětí od 3 do 5 let a skupinu dětí od 5 do 6 let. Osnovy sice uváděly potřebu respektování individuálních a věkových schopností dítěte, ale pro množství daných úkolů nebylo možno k tomuto přihlížet. Osnovy byly v platnosti až do roku 1967, kdy byly nahrazeny termínem program, což mělo vést k odlišení mateřských škol od škol základních.

V roce 1967 byl vydán Program výchovné práce v jeslích a mateřských školách, který je rozdělen pro věkovou kategorii dětí do tří let a dětí od tří do šesti let. V souvislosti s tímto programem byla později vydána Metodika výchovné práce v jeslích a mateřských školách. Obsah byl rozdělen do jednotlivých výchovných složek. Normalizační období je poznamenáno úsilím o změnu celého vzdělávacího systému. Dává prostor pro vznik pokusných osnov, které jsou zaměřeny na intenzivní přípravu dětí pro vstup do školy.¹²

V roce 1978 vyšel Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy a je doplněn Metodikou výchovné práce v předškolních zařízeních I. – jesle a Metodikou výchovné práce v předškolních zařízeních II. – mateřské školy. Byl chápán jako norma komunistické výchovy a z tohoto důvodu také plně akceptován. Posledním vzdělávacím dokumentem z doby do roku 1989 je Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy, který byl vydán v roce 1984. Po roce 1989 již byla nevyhnutelná změna předškolního kurikula. Učitelky odmítaly pracovat podle dosavadních materiálů a koncepcí. Snažily se o hledání nových cest a orientací ve výchovné práci a z toho důvodu muselo dojít k tvorbě nových výchovných kurikul. Předškolní kurikulum v systému výchovy znamená rozvoj alternativních možností, ale i změnu v oblasti organizace, obsahu i metodického řešení.¹³

Revoluční události v roce 1989 způsobily převratné změny v politickém systému v České i Slovenské republice. Výrazně se změnily také názory a přístupy ve vzdělávací politice obou států, které se ještě více projeví po rozdělení republiky na dva samostatné státy v roce 1993. Od té doby má každý z těchto států svůj vlastní vzdělávací systém, který zahrnuje také předškolní vzdělávání.

12 ŠMELOVÁ, E. *MŠ teorie a praxe I.*, Olomouc: UP, 2004.

13 ŠMELOVÁ, E. *MŠ teorie a praxe I.*, Olomouc: UP, 2004.

2 Vzdělávací politika od roku 1989 po současnost v České republice a na Slovensku

Vzdělávací politika by měla reagovat na podstatné změny, ke kterým dnes dochází nejen v naší, ale i ve světové společnosti. Tyto změny souvisí s rozvojem vědy a techniky, pokrokovým růstem ekonomiky, dotýkají se prakticky všech oblastí života společnosti a podstatně zvyšují nároky na její členy (předpokladem úspěchu je vysoká úroveň znalostí, flexibilita a adaptabilita, tvořivost a iniciativa).

Dalším jevem, který také přispívá ke společenským změnám, je rychlý rozvoj informačních a komunikačních technologií (množství informací klade vysoké nároky na schopnost kritického myšlení a tvorbu vlastního úsudku). Také dosažení demokratické soudržné společnosti vyžaduje převzetí zodpovědnosti jednotlivce za vlastní, ale i společné rozhodování, respektování základních práv a svobod druhých, toleranci, porozumění a respekt k jiným národům, rasám a kulturám s přijetím jejich odlišností. S tím úzce souvisí i porozumění, respekt a přijetí vlastní zodpovědnosti za přírodní prostředí.

„Proměny společnosti znamenají především mnohem větší zatížení jedince. Nejnápadnější je ztráta stability v zaměstnání. Mizí pracovní struktury s pevně definovanými rolemi, vícekrát se během života mění nejen zaměstnání, ale i obor a profese. Z toho vyplývají jak změněné požadavky na odbornou přípravu, tak zvýšený důraz kladený na všeobecné vzdělávání. Požadují se i určité vlastnosti osobnosti. Schopnosti přijímat stálé změny, umět se v nich orientovat a aktivně na ně reagovat, využívat tak prostor, který se nabízí, vyrovnat se s mnohem větším zatížením a odpovědností je ovšem zapotřebí i v životě osobním a občanském.“¹⁴

2.1 Zaměření vzdělávací politiky v České a Slovenské republice

Dne 7.dubna 1999 vláda České republiky schválila hlavní cíle vzdělávací politiky svým usnesením č. 277, a tím byl vytvořen Národní program rozvoje

14 KOL. AUTORŮ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice - Bilá kniha*, Praha : Tauris, 2001,s.16

vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha – dále uváděno pod tímto názvem). Bílá kniha je tedy závazný vládní dokument, který formuluje myšlenková východiska, všeobecné záměry a rozvojové programy, které by měly být směrodatné pro vývoj našeho školství ve střednědobém horizontu. Zároveň je otevřeným dokumentem, který se bude pravidelně kriticky posuzovat a podle potřeb revidovat, případně obnovovat.

Bílá kniha vychází z domácích i zahraničních analýz a hodnocení našeho školství výročními zprávami MŠMT: Školství v pohybu (1996), Školství na křižovatce (1998), Na prahu změn (2000) a z publikací OECD: Zprávy o národní politice ve vzdělávání – Česká republika (1996), Priority pro českou vzdělávací politiku (1999). Druhým východiskem je veřejná diskuze „Výzva pro deset miliónů“, vyhlášená MŠMT, ve které se k vývoji českého školství vyjádřili sociální partneři, představitelé občanské společnosti a různých zájmových sdružení, které se zabývají výchovou a vzděláváním, představitelé škol a školských zařízení a také samotní pedagogičtí pracovníci. Konečná podoba Bílé knihy byla schválena zasedáním vlády České republiky dne 7. února 2001.

Vláda Slovenské republiky schválila v prosinci v roce 1999 podobný dokument pod názvem Milénium – Národní program výchovy a vzdělávání na nejbližších 15 až 20 let, který vznikl na základě veřejné diskuse k Návrhu koncepce rozvoje výchovy a vzdělávání ve Slovenské republice. Výchova a vzdělávání jsou vnímány jako otázka zachování kultury, která rozhodujícím způsobem ovlivňuje kvalitu života a hodnotovou orientaci všech členů společnosti. Prioritami výchovy a vzdělávání ve Slovenské republice podle projektu Milénium jsou:

- a/ přizpůsobení obsahu a procesu výchovy a vzdělávání potřebám společnosti
- b/ vytvoření a zabezpečení systému řízení a kvality výchovy a vzdělávání v nových podmínkách
- c/ zjišťování a hodnocení kvality a efektivity vzdělávání
- d/ obrat v zabezpečování kvality, postavení a profesních perspektiv pedagogů
- e/ cílevědomé podporování propojení trhu vzdělávání a trhu práce.¹⁵

V oblasti předškolního vzdělávání navrhuje projekt Milénium inovovat obsah, metody a formy práce s dětmi v mateřských školách, zapojovat do předškolní výchovy větší počet dětí, zavést povinnou docházku do mateřské školy pro děti

15 Milénium – Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike, Bratislava, 2001.

jeden rok před nástupem do základní školy, vybudovat vědeckovýzkumnou základnu pro oblast předškolní pedagogiky, zvyšovat podíl kvalifikovaných pedagogů s vysokoškolským vzděláním v mateřských školách, podporovat vznik a chod alternativních mateřských škol.

Dne 22. května 2008 vydalo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu ve Slovenské republice Zákon o výchově a vzdělávání s platností od 1. září 2008, který nahradil dosavadní školský zákon z roku 1984. Z programového prohlášení vlády Slovenské republiky na období 2010 – 2014 ze srpna roku 2010 vyplývá, že hlavním principem vzdělávací politiky Slovenska je rovnost šance na vzdělání pro všechny bez ohledu na sociální situaci, regionální či etnickou příslušnost a orientace na potřeby dětí, žáků a mládeže. Vláda si také důkladně uvědomuje potřebu integrace a začlenění znevýhodněných jednotlivců do vzdělávání.¹⁶

V současnosti se v obou státech stále více propaguje celoživotní charakter vzdělávání. Neustálá modernizace společenského života a trvalý přísun nových informací totiž zvyšují požadavky na vzdělání lidí i v dospělém věku. *„Trendem současné vzdělávací politiky je prosazování koncepce celoživotního vzdělávání. S cílem zpřístupnit a podpořit vzdělávání (formální, neformální) všem lidem, a to v souladu s jejich zájmy a potřebami. Proces celoživotního vzdělávání vychází z cílů, které v podstatě vymezují klíčové kompetence pro život v dnešní společnosti.“*¹⁷

Bílá kniha se v rámci celoživotního učení zaměřuje na čtyři hlavní úkoly:

- vytvořit nezbytné základy pro celoživotní učení (chce zvýšit účast na předškolním vzdělávání, zkvalitnit a zmodernizovat základní vzdělávání, rozšířit programy pro střední vzdělávání a vybudovat efektivní podpůrné a evaluační systémy)
- vytvořit promyšlené vazby mezi učením a prací
- vymezit nové úkoly a odpovědnost všech partnerů na místní, regionální a rovněž celostátní úrovni
- vytvářet stimuly pro investování do lidského kapitálu (úpravy daňové politiky by měly zvýhodnit investice do vzdělávání).¹⁸

Také na Slovensku si je vláda vědoma důležitosti celoživotního vzdělávání vzhledem k demografickému vývoji společnosti a zavazuje se zabezpečit rovný

16 MILÉNIUM - *Národný program výchovy a vzdelavania v Slovenskej republike*, Bratislava, 2001.

17 ŠMELOVÁ, E. *MŠ teorie a praxe I.*, Olomouc: UP, 2004, s. 105.

18 KOL. AUTOR *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice - Bílá kniha*, Praha: Tauris, 2001.

přístup ke kvalitnímu celoživotnímu vzdělávání pro každého.

Strukturu vzdělávacího systému v České a Slovenské republice stanovují příslušná ministerstva svými zákony a vyhláškami. V České republice působí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ve Slovenské republice Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu. Organizace a náplň práce obou ministerstev je hodně podobná, hlavním cílem je vytvořit co nejlepší podmínky pro kvalitní vzdělávání. Základními dokumenty, které určují strukturu a obsah vzdělávání v České republice jsou Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a jeho další novely a dále je to ještě Vyhláška č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání. Ve Slovenské republice plní podobnou funkci Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) včetně novějších úprav a Vyhláška č. 306/2008 Z. z. o materskej škole, kterou upravuje Vyhláška č. 308/2009 Z.z. Tyto dokumenty jsou obsahově velmi podobné.

2.2 Hlavní cíle vzdělávání v České a Slovenské republice v návaznosti na aktuální evropské trendy

Vzdělání je v České republice považováno za „...jedno ze základních lidských práv poskytovaných všem lidským bytostem bez rozdílu a vyhlášeje je za nezcizitelnou a univerzální lidskou hodnotu. Cíle vzdělávání musí být proto odvozovány jak z individuálních, tak i společenských potřeb. Vzdělávání se nevztahuje jen k věděni a poznávání, tedy k rozvíjení rozumových schopností, ale i k osvojování si sociálních a dalších dovedností, duchovních, morálních a estetických hodnot a žádoucích vztahů k ostatním lidem i ke společnosti jako celku, k emocionálnímu a volnímu rozvoji, v neposlední řadě pak ke schopnosti uplatnit se v měnících se podmínkách zaměstnanosti a tím trhu práce. Proto má vzdělávání více rozměrů, je současně zaměřeno na rovinu osobního rozvoje, začleňování do života společnosti, formování občana i na přípravu pro pracovní život.“¹⁹ Hlavní cíle vzdělávání podle Bílé knihy tedy jsou:

- a) rozvoj lidské individuality
- b) zprostředkování historicky vzniklé kultury společnosti
- c) ochrana životního prostředí

19 KOL. AUTORŮ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha*, Praha: Tauris, 2001, s.14.

- d) posilování soudržnosti společnosti
- e) podpora demokracie a občanské společnosti
- f) výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se společnosti
- g) zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity společnosti
- h) zvyšování zaměstnanosti.

Strategickým cílem Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky je efektívnym spôsobom vybudovať na etických zásadách postavené fungujúce regionálne školstvo, ktoré by zabezpečovalo kvalitnú vzdelávanie, bolo by dostupné všetkým vrstvám spoločnosti, zaručovalo by zdravý životný štýl a pro učiteľov by vytvorilo zodpovedajúce postavenie vzhľadom k významu ich práce.

Vzhľadom k nadnárodným a globálnym ekonomickým a spoločenským procesom, ktoré vyžadujú väčšiu mieru spolupráce, výmeny informácií, skúseností a tiež hľadanie vzájomnej shody, je zrejmé, že český vzdelávací systém nemôže zostať izolovaný, ale musí sa podieľať na prehĺbení integrácie Českej republiky do euroatlantických a evropských štruktúr, na posilovaní regionálnej spolupráce a tiež na využívaní zahraničných skúseností v našich podmienkach. Spolupráca prebieha v rámci medzinárodných organizácií – Európska únia, Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), Rada Európy, OSN, Unesco a na úrovni nevládných organizácií, medzi inštitúciami i jednotlivcami. *„Cílevědomým rozvojem mezinárodní spolupráce bude podpořena postupná internacionalizace vzdělávání a upevnění multikulturních postojů dětí, mládeže a dospělých.“*²⁰

Na Slovensku spolupráci v oblasti vzdelávania s inštitúciami Európskej únie zaisťuje Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Medzi najhlavnejšie úkoly patrí koordinácia a spolupráca v Rade EU pre vzdelávanie, mládež a kultúru. Ďalším dôležitým úkolem je plnenie úkolov na národnej úrovni. Na národnej úrovni ministerstvo školstva koordinuje úlohy, ktoré vyplývajú z Lisabonskej stratégie a Národného programu reforiem pre oblasť vzdelávania, vedy a výskumu.

Žijeme v dobe prudkých a obtížne predvídateľných spoločenských zmien, ktoré sa netýkajú len našej zeme. Vedľa nenápadných, ale pronikavých zmien podmienok každodenného života (technických, politických, spoločenských i ľudských) sú tu tiež veľké procesy evropské i globálne, jež nutne ovplyvňujú postavenie a poslanie

20 KOL. AUTORŮ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha*, Praha: Tauris, 2001, s. 30.

vzdělávacích soustav, výchovy, vzdělávání a veškerého učení se vzdělávacím záměrem. Stanovení dlouhodobé strategie vzdělávání a výchovy tedy vyžaduje také hlubší teoretický rámec – výchozí představu o povaze člověka jako osoby a jejího vztahu k lidské společnosti a přírodnímu řádu. Teprve tento širší pohled dovolí jasně formulovat cíle a priority vzdělávací soustavy a zároveň poskytne také hlavní argumenty pro volbu konkrétních cest a nástrojů jejich realizace.

Čím složitější je život společnosti, tím větší objem znalostí a dovedností si musí každý jednotlivý člověk osvojit, aby se v ní dokázal uplatnit. Čím větší je míra individuální svobody, tím víc záleží na osobní zralosti, odpovědnosti a tvořivosti každého občana. Čím více možností se člověku nabízí, tím víc záleží na jeho vlastních mravních a lidských kvalitách, aby si z nich dokázal dobře vybrat. Odtud přirozeně plyne, že se i doba, potřebná pro přípravné vzdělávání a výchovu, stále prodlužuje. Každé dítě přitom přichází na svět jako nehotová, ale otevřená bytost, která k plnému lidství dospívá teprve mezi druhými lidmi.²¹ Ve všech společnostech a režimech má výchova a vzdělávání společný základní cíl, kterým je utváření vztahu člověka k okolnímu světu a jeho aktivní zapojení se do společenského života.

Organizace Unesco vydala dokument pod názvem *Vzdělávání pro 21. století*, podle kterého by se v rámci humanizace měly ve výchově a vzdělávání uplatňovat především tyto zásady:

- a/ učit se poznávat – zvládat techniky, metody, strategie učení a efektivních učebních činností, vnímat potřebu poznání, orientovat se ve zdrojích poznání, komunikovat o výsledcích poznání, aplikovat a využívat vlastní poznání
- b/ učit se jednat – kompetentně vstupovat do jednání a vědomě řídit své chování
- c/ učit se žít společně – ochota pochopit druhé, způsobilost vyjádřit a argumentovat své názory, postoje a stanoviska
- d/ učit se být – hledání a vyjadřování své vlastní individuality a identity, převzetí vlastní zodpovědnosti, hledání smyslu života a vlastního životního stylu.

V tomto smyslu není úkolem školy podat uzavřený systém poznatků, ale otevřít zájem o poznání a vybavit žáky prostředky pro poznávání. Škola má poznání otevírat, nikoli ukončovat. Důraz je kladen na individuální osobnost dítěte, jeho individuální výchovnou i vzdělávací cestu a podporování procesu výchovy jako postupné cesty k sebevýchově.

21 KOL. AUTORŮ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bilá kniha*, Praha: Tauris, 2001.

Vzdělávání jako celoživotní proces vede k podpoře jak neformálního vzdělávání a sebevzdělávání, tak i k plánovanému procesu dalšího vzdělávání. Výsledkem vzdělávání je soubor kvalit osobnosti, které určují její jednání a chování. Vztahují se k oblasti rozumového poznání (kognitivní stránka osobnosti), dále k její citové (emocionální) stránce, k jejímu sociálnímu jednání a samozřejmě také k jejímu hodnotovému přesvědčení, postojům a názorům.

Výsledek výchovy a vzdělávání nepředstavuje pouze soubor vědomostí nebo poznatků, ale také schopnost řešit situace a problémy, postoje a vlastnosti určující jednání každého jedince, jeho hodnotovou orientaci, základní životní pozice a postoj k sobě samému, k životu a k jiným lidem.

Pokud si máme představit evropského občana, musíme ho chápat jako člověka vzdělaného podle evropských tradic, kritického, ale zároveň otevřeného k odlišnosti cizích kultur, pokud nepopírají základní lidská práva. Celoevropskou snahou je společně dospět k formulovanému ideálu evropského občana. Přesto však zejména ve výchově a vzdělávání základního a středního stupně zůstávají kompetence národních států nadále velmi zřetelné. V profesní oblasti a vysokoškolském vzdělání naopak stále častěji dochází ke snahám najít společný evropský model vzdělání, který by byl konkurenceschopný v celosvětovém, globálním měřítku.²²

22 KOL. AUTORŮ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice - Bílá kniha*, Praha: Tauris, 2001.

3 Alternativní formy předškolního vzdělávání

V souvislosti s předškolním vzděláváním se často hovoří rovněž o různých formách, přístupech a metodách vzdělávací práce v mateřských školách. Stále častěji se prosazuje vzdělávání formou aktivních her a činností, které si děti volí samy. Tyto metody a formy vzdělávací práce by měly nahradit klasické učení, ve kterém byly vzdělávací činnosti předem stanovené. K alternativním způsobům výchovné a vzdělávací práce v mateřských školách, se kterými se často můžeme setkat, patří vzdělávání podle metod Marie Montessori, vzdělávací program pod názvem Začít spolu a Mateřská škola podporující zdraví. Tyto programy se zaměřují především na celkový rozvoj osobnosti dítěte.²³

3.1 Předškolní vzdělávání podle zásad Marie Montessori

Marie Montessori, italská lékařka a učitelka, neuznávala výchovu dítěte jako přizpůsobení se světu dospělých, uznávala dětství, pozorovala jeho různorodost a inspirovala se jím. Zdůrazňovala, že rozhodujícím faktorem, který může zajistit spontánní a svobodný projev dítěte, je především vhodné prostředí. Prostedí přizpůsobovala potřebám dítěte a kladla důraz na vhodný didaktický materiál. Děti manipulují s materiálem a řeší konkrétní úkoly. Činnost je individuální, dítě si samo vybírá zaměstnání a pracuje vlastním tempem. Tento přístup zároveň znamená jiný pohled na práci učitele, který má podle Montessori připravovat vhodné podmínky pro zaměstnání dětí, nezasahovat do jejich činností, spíše je pouze pozorovat. Výuka v mateřské škole je zaměřena na individualitu dítěte a jeho vlastní svobodnou volbu, důležité jsou činnosti, při kterých se děti učí a dále rozvíjí.

Hlavním krédem pedagogiky Marie Montessori je podle Olgy Zelinkové prosba: „Pomoz mi, abych to dokázal.“ Dospělý by měl dítěti napomáhat, aby svých znalostí a dovedností dosahovalo vlastními silami, osobním tempem a seznamovalo se tak se světem, který ho obklopuje. Další bod pod názvem „Dítě je tvůrcem sebe sama“ rozvíjí myšlenku, že dítě svůj vývoj ovlivňuje samo a vlastní aktivitou se zúčastňuje na svém utváření. *„Ruka je nástrojem ducha. Práce rukou je základem pro pochopení věcí a jevů, rozvoj myšlení a řeči.“*²⁴ Během učení je důraz kladen na

23 OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Jaro v mateřské škole*, Praha: Portál, 1998.

24 ZELINKOVÁ, O. *Pomoz mi, abych to dokázal*, Praha: Portál, 1997, s. 17.

manipulační činnosti, prostřednictvím kterých dítě získává nové a potřebné poznatky. Vychází tak z konkrétních situací. Využití senzitivních (citlivých) období, kdy dítě obzvlášť citlivě vnímá, je nejvhodnějším předpokladem pro získávání určitých dovedností. Pokud se toto období nevyužije, citlivost se postupně vytrácí. Dalším důležitým prvkem je svobodná volba práce. Dítě si samo určuje a vybírá činnost, volí si způsob a délku činnosti. Pedagog má za úkol zajistit dítěti odpovídající prostředí a vhodné pomůcky. Rovněž uspořádání pracovního místa, manipulačních předmětů a pomůcek je důležité pro osvojování si nových poznatků bez vnější pomoci. Pokud je dítěti umožněno samostatně přistupovat k získávání dovedností po malých krocích, tak je schopno tyto úkony vykonávat bez pomoci dospělého. K dovedení do cíle není vůbec zapotřebí zdoluhavého výkladu. Předposledním bodem je polarizace pozornosti. Jde o základní prvek učení. Pokud je dítě zaujaté, je schopno trvalejšího a intenzivního soustředění na práci. Posledním aspektem vzdělávání podle Montessori je celostní učení, vzájemné oboustranné prolínání duševních i tělesných aktivit, které se zákonitě promítá v celém procesu učení. Marie Montessori pro organizaci výuky v mateřské škole uvádí tyto základní požadavky:

- a/ důraz je kladen na volnou práci, při které si děti sami vybírají činnosti podle vlastních zájmů
- b/ do popředí se dostává komunikativní učení, kdy spolu pracují děti různého věku podle vlastních představ
- c/ je respektován požadavek dítěte být připoután ke svému místu
- d/ věkově smíšené třídy
- e/ volný pohyb a komunikace ve škole
- f/ škola uznává princip otevřených dveří
- g/ vzdělávání je poskytováno způsobem, při kterém se zohledňuje osobní tempo každého dítěte.

Vzdělávání podle zásad Marie Montessori umožňuje pedagogům rozvíjet celou osobnost dítěte, poskytuje jim dostatek volnosti při volbě pracovních činností a zároveň dává záruku úspěšného dosažení předpokládaných výsledků. Práce v mateřské škole vychází z individuálních potřeb, možností, schopností a zájmů jednotlivých dětí a zároveň jim poskytuje dostatek prostoru pro seberealizaci.²⁵

25 ZELINKOVÁ, O. *Pomoz mi, abych to dokázal*, Praha: Portál, 1997.

3.2 Vzdělávací program Začít spolu a Mateřská škola podporující zdraví

Po roce 1989 si předškolní výchova hledala svůj směr, který by odpovídal společenským změnám. Podporu nové demokracii ve střední a východní Evropě poskytovala Sorosova nadace v New Yorku, jejímž záměrem je výchova malých dětí. Tým odborníků udělal program pro předškolní výchovu, který vycházel z evropských tradic výchovy dětí a využíval postupy Programu Head Start v USA. Nové pojetí předškolní výchovy se postupně začalo uplatňovat v 17 evropských státech: Albánie, Bělorusko, Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Jugoslávie, Litva, Kyrgyzstán, Maďarsko, Makedonie, Moldavsko, Rumunsko, Rusko, Slovensko, Slovinsko a Ukrajina. V současnosti vzdělávací program Začít spolu (Step by step) realizuje 29 států (hlavně ve střední, jihovýchodní a východní Evropě). Program je zaštiťován mezinárodní asociací ISSA (International Step by Step Association), což je nevládní členská organizace. Její hlavním cílem je podporování demokratických principů a posilování účasti rodičů na předškolním vzdělávání a také vzdělávání dětí mladšího školního věku. Program Začít spolu se v České republice začal realizovat od roku 1994. V současnosti se tento program uplatňuje již v 60 mateřských školách. Záměrem programu Začít spolu je přizpůsobení vzdělávání individuálním potřebám jedince a kulturním tradicím našeho státu. Je kladen důraz na individuální přístup k samostatnému rozhodování dítěte, k rozvíjení jeho schopností, dovedností, znalostí a na účast rodiny na výchově a vzdělávání.²⁶

Denní program je připravován s ohledem na potřeby dětí, je pružný a je přizpůsobený pro homogenní i heterogenní skupiny dětí. Denní program zároveň poskytuje dostatek času pro činnosti, které si děti volí samy a které odpovídají jejich věku. Tyto činnosti se však vztahují k danému dni, nejsou striktně a přesně určené. Učitelé by měli využívat hlavně improvizaci. V mateřské škole je program vystaven na nástěnce ve třídě, která by měla být umístěna ve výšce očí dětí, a děti by k ní měly mít možnost neustálého přístupu. Zprávy na nástěnce jsou vyjádřeny slovně, pomocí obrázků nebo symbolů tak, aby jim děti plně porozuměly a dokázaly se v nich orientovat (pravidla chování ve třídě, pracovní témata, nápisy s obrázky výukových činností a center aktivit, úkoly dětí a další).

26 GARDOŠOVÁ,J.,DUJKOVÁ,L.a kol. *Začít spolu*, Praha: Portál, 2003.

Denní program vytváří pravidelný denní řád. Při příchodu do třídy je pro dítě a jeho rodiče připraven tzv. ranní úkol. Jde především o spolupráci s rodiči, aby příchod dítěte do mateřské školy nebyl uspěchaný a ve stresu. Děti postupně plní úkoly z oblasti grafomotoriky, počtů, poznávání barev, geometrických tvarů, zvířat, rostlin a předmětů v nejbližším okolí. Úkoly se většinou vztahují k dennímu tématu, což vede k motivaci pro další aktivity v příslušných centrech. Na ranní úkol plynule navazují hry a činnosti v jednotlivých centrech aktivit. Děti si zvolí činnost v centru, kde se pak seznámí s daným tématem. Rodiče mohou být ve třídě také přítomni. Mezi osmou a devátou hodinou mají děti připravenou svačinu, kterou si samostatně berou. Po svačině se děti schází v ranním kruhu podle předem domluveného signálu učitelky (píseň, říkanka, hra na hudební nástroj). Všichni se usadí do tvaru kruhu, který je symbolem přátelství. Děti se navzájem pozdraví a přivítají. Při ranním kruhu se dodržuje pravidlo „když jeden mluví, ostatní naslouchají.“ Děti mají možnost promlouvat, vzájemně si sdělovat své prožitky, přání a pocity.²⁷

Do ranního kruhu je zařazována také tělovýchovná chvílka, která se zaměřuje především na psychickou relaxaci a intenzivní tělesný pohyb. Probíhá formou zdravotních cviků, pohybových her a cvičení nebo relaxace při poslechu hudby. Po tělovýchovné chvílce se děti opět scházejí v kruhu, kde si povídají o denním tématu a zároveň jim učitelé nabízí různé činnosti a práce v jednotlivých centrech aktivit, ke kterým například patří:

1. domácnost – centrum je vybaveno nábytkem jako v kuchyni, děti zde připravují zeleninové saláty, jednohubky, pečou cukroví, koláče, vaří polévky a čaj
2. ateliér – centrum by mělo být situováno u okna a pomůcky by měly být dětem snadno dostupné (pastelky, tužky, voskovky, temperové, prstové a vodové barvy, kelímky, hadříky, modelovací hmota, výkresy, nůžky, lepidla, štětce apod.), děti zde mohou malovat prstem a štětcem, experimentovat s barvami, modelovat, kreslit, vytvářet koláže, pracovat s papírem, vystřihovat, lepit
3. dílna – hlavním prvkem je ponk, děti zde pracují s hřebíky, šroubky, kladívkem, šroubovákem, pilkou, odřezky ze dřeva, korkem a jiným pracovním materiálem, centrum je hlučnější, a proto by mělo být umístěno dál od klidových center
4. knihy a písmena – děti se zde seznamují s mluvenou i psanou podobou jazyka, začínají vnímat obrysy a znaky písma, seznamují se s literaturou, v tomto centru

27 GARDOŠOVÁ,J.,DUJKOVÁ,L. a kol. *Začít spolu*, Praha: Portál, 2003.

- si děti mohou prohlížet knížky, samy si je mohou vytvářet, vyprávět děj podle obrázků, vystříhovat a porovnávat písmena, popisovat písmena nebo slova
5. dramatika – v tomto centru jsou realizovány námětové a napodobivé hry, děti se při hře učí sociálním rolím a zvládání různých situací, ke hře využívají různé doplňky a oblečení, napodobivé hry rozvíjejí všechny oblasti dětského vývoje
 6. pokusy a objevy – v tomto centru děti pozorují okolí a předměty, provádějí různé pokusy, pěstují rostliny a pečují o zvířata
 7. kostky – pro toto centrum je potřebný větší prostor, podlaha ve třídě by měla být pokryta kobercem, centrum je vybaveno Polykarpovou stavebnicí, molitanovými, dřevěnými, obrázkovými a barevnými kostkami, může být také doplněno hračkami v podobě dopravních prostředků a dopravních značek, různými figurkami nebo kobercem s dopravní tematikou, děti zde mohou konstruovat různé stavby, mohou je doplňovat a opravovat, určovat tvary a barvy, vážit, třídít a stavět podle plánu
 8. manipulační a stolní hry – v tomto centru jde především o rozvoj jemné motoriky, matematických představ, vůle a poznávání barev, centrum by mělo mít dostatek světla, děti zde mohou skládat puzzle, skládačky, mozaiky, navlékat korálky nebo hrát společenské hry, při kterých se učí spolupracovat, přijímat prohry a výhry
 9. voda a písek – v tomto centru je umístěn stůl s pískem, vodou a různými doplňky potřebnými ke hře (odměrky, síta, lopatky, kbelíky, kamínky, lodičky apod.), děti přelévají vodu, pouští lodičky, foukají do vody, provádějí pokusy, staví z písku, přesívají, přesypují, dělají bábovičky, k dispozici jsou také pomůcky pro úklid
 10. hudba – v centru je umístěn klavír, děti hrají na rytmicko-melodické, klávesové, dechové a bicí nástroje, používají chrastítka, zpívají, vytleskávají rytmus a tančí.

Velký důraz je také kladen na pobyt dětí venku. Pobyt na čerstvém vzduchu dodává dětem dobrý pocit, přináší jim odreagování a pomáhá jim překonávat stres. Součástí pobytu venku jsou vycházky, výlety a pobyt na školní zahradě. Pedagogické záměry v programu *Začít spolu* se uskutečňují formou tematických plánů a respektují individuální tempo dětí. Děti jsou hodnoceny podle Oregonské metody. Tato metoda hodnotí vývoj dětí a tvoří ji 35 položek, které sledují zejména osobnostní a sociální vývoj. Hodnotí a posuzuje se také míra pomoci, kterou dítě vyžaduje od dospělého.²⁸

„Zdravá mateřská škola je národní projekt pro podporu zdraví a výchovu ke zdravému způsobu života v mateřských školách ČR. Vznikl z potřeby uspořádat život

28 GARDOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L. a kol. *Vzdělávací program Začít spolu*, Portál, Praha, 2003.

v našich mateřských školách v duchu toho, co dnes víme o výchově a o zdraví.“²⁹ Projekt je určen mateřským školám a v České republice funguje od roku 1995. Garantem projektu je Státní zdravotní ústav v Praze. Projekt Mateřská škola podporující zdraví je podporován Ministerstvem zdravotnictví a podporuje jej rovněž Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Jedná se o moderní kurikulum, které bylo zavedeno po roce 1989 a které se zaměřuje hlavně na podporu zdraví ve všech oblastech rozvoje dítěte předškolního věku. Tento program byl na základě získaných zkušeností a ověřených poznatků v praxi později inovován. Hlavními principy programu jsou respektování přirozených lidských potřeb jednotlivce a podporování komunikace a spolupráce. *„Mateřská škola podporující zdraví je však označení, které se stěží ujme, a tak se asi bude běžně používat jednoduššího označení „zdravá“. Vždy však raději s vědomím, že nejde o stav, ale o směřování k tomuto cíli“.*³⁰

Zdravá mateřská škola se řídí zásadami, které vyúsťují ze vzájemného vztahu dítěte a jeho rodiny, mateřské školy, legislativy, obce, přírody i společnosti. Hlavním cílem programu je, aby se předškolní děti učily pečovat o své vlastní zdraví, chránit ho a vážit si ho. Individuální zdraví je chápáno jako součást zdravého vývoje celé společnosti. Zdravá mateřská škola se řídí těmito hlavními zásadami:

- a/ učitelka podporující zdraví – učitelka chápe důležitost svého postoje ke zdraví, jeho vliv na okolí, zejména na děti a také se podle toho chová, je vzorem pro děti a jejich rodiče, zajímá se o nové poznatky v oblasti pedagogiky, psychologie nebo zdravotnictví, aplikuje je ve své práci při denních činnostech a obohacuje děti
- b/ věkově smíšené třídy – umožňují dětem poznávat ostatní, objevovat svou vlastní identitu, umět rozlišit mužskou i ženskou roli, střídat věkové role, v tomto období se formují základy společenských postojů, začátky přátelských vztahů, vzájemné spolupráce a empatie
- c/ rytmický řád života a dne – pro zdravý vývoj dětí je velmi důležité uspokojování jejich základních psychických potřeb, ke kterým patří především potřeba stálosti, řádu a svobody, pro vývoj dítěte je důležitá vzájemná propojenost těchto potřeb
- d/ tělesná pohoda a volný pohyb – tělesný pohyb působí kladně na zdraví a posiluje organismus dítěte proti stresu a možnosti vzniku civilizačních chorob, pohybové aktivity by měly být všestranné a měly by se provádět v neohrožujícím, radostném

29 KOPŘIVA, P. *Naše mateřská škola na cestě ke zdraví.*, Kroměříž: Spirála, 1996, s. 11.

30 HAVLÍNOVÁ, M.a kol. *Zdravá mateřská škola*, Praha: Portál, 1995, s. 15.

prostředí, ve Zdravé mateřské škole se důraz klade na pravidelné střídání činností a odpočinku, při tělesných aktivitách jsou respektovány biorytmy dítěte, při hrách je dítěti ponechán dostatek volného prostoru a času

- e/ zdravá výživa – ovlivňuje současně tělesný i duševní vývoj dětí, strava v mateřské škole je vyvážená, různorodá, obsahuje hodně ovoce, zeleniny, pokrmů z libového masa, ryb a luštěnin, důležitá je propojenost a dobrá informovanost mezi rodinou a pedagogem, který by měl znát stravovací návyky a potřeby dětí a mít dostatek informací o jejich tělesné konstituci a zdravotním stavu
- f/ spontánní hra – ve Zdravé mateřské škole se poskytuje dostatek volného prostoru, času a prostředků pro spontánní hru dětí, která vychází z jejich přirozených zájmů a potřeb, prostřednictvím hry dítě objevuje samo sebe, experimentuje a získává zkušenosti, hra se u každého dítěte vyvíjí, prochází určitými vývojovými etapami, ve Zdravé mateřské škole je základním požadavkem bezpečné prostředí pro hru, dostatek hraček a pomůcek, jejich dostupnost pro každé dítě a patřičně vybavená školní zahrada, pedagog podporuje děti ve hře, pozoruje je a pomáhá jim, když je jeho pomoc nezbytná, zároveň kontroluje dodržování domluvených pravidel pro hru a poskytuje dětem dostatek prostoru a času pro dokončení hry
- g/ podnětné věcné prostředí – do pojmu prostředí je zahrnuta budova mateřské školy a její materiální vybavenost (zařízení tříd, zahrada, hřiště, okolí školy), nábytek by měl odpovídat výšce dětí a vybavení školy by mělo splňovat základní estetické požadavky, důležitou roli hraje také umístění budovy mateřské školy, třídy mají být vybaveny herními i pracovními koutky a děti mají mít možnost využívat také svůj vlastní osobní koutek, výzdoba tříd a celé školy je přiměřená věku dětí, které se na výzdobě aktivně podílejí, podnětné prostředí podporuje zdraví dětí v oblasti biologické, psychologické a také sociální
- h/ bezpečné sociální prostředí – základním cílem Zdravé mateřské školy je vytvoření pozitivního sociálního prostředí, které je základem spokojenosti dětí a je důležité pro zlepšování jejich výkonů, sociální prostředí v mateřské škole je návodem pro děti a odráží se v jejich dalším životě, základním pilířem je vzájemný vztah mezi učitelem a dítětem (učitel by neměl používat direktivní vedení, měl by podporovat vzájemně přátelský partnerský vztah)
- i/ participativní a týmové řízení – na koncepci a kurikulu Zdravé mateřské školy se aktivně podílejí všichni zúčastnění, důležitým prvkem je osobnost ředitelky školy a učitelů – kvalifikace, pedagogické zkušenosti, dovednosti, znalosti, profesní

růst, přihlíží se i k sociálnímu složení obce a jejímu pojetí mateřské školy

- j/ partnerské vztahy s rodiči dětí – mateřská škola si uvědomuje důležitost poslání rodiny a jejího postavení ve společnosti, vztah mezi školou a rodinou je založen na pocitu sounáležitosti a na vzájemné důvěře a respektu, Zdravá mateřská škola považuje vztah s rodiči za nejdůležitější prvek, rodiče jsou ve škole kdykoli vítáni a mohou se běžně informovat o svém dítěti, případně předložit své pozitivní nebo také negativní postřehy, vzájemná spolupráce rodiny a školy má rozhodující vliv na kvalitu vývoje dítěte a na začlenění dítěte do širší společnosti
- k/ spolupráce mateřské školy se základní školou – jedním z nejzákladnějších úkolů Zdravé mateřské školy je vytvořit pro děti, které nastupují do první třídy základní školy, pohodu a bezpečné prostředí bez stresu, mateřská škola se zajímá o základní školu, o její projekty, způsoby vyučování, rozvíjí vzájemnou spolupráci, zajišťuje setkání dětí a rodičů s pedagogy prvních tříd, zaměstnanci mateřské a základní školy se vzájemně navštěvují, pořádají společné akce, výlety a kulturní programy
- l/ začlenění mateřské školy do života obce – některé obce mateřské školy zřizují, finančně je podporují a schvalují jejich vzdělávací program, mateřská škola svými aktivitami podporuje zdravý vývoj dětí, zároveň obohacuje kulturní a společenský život v obci, navazuje spolupráci s místními kulturními zařízeními, své projekty předkládá veřejnosti a tím podporuje zdravý životní styl všech obyvatel obce.³¹

Zdravá mateřská škola se řídí rámcovým dokumentem formálního kurikula na podporu zdraví. Obsah vzdělávání je strukturován do pěti vzdělávacích oblastí:

1. biologická – zaměřuje se na to, aby dítě dokázalo vnímat své tělo, prospívalo mu, pečovalo o něj, oblast se dále člení na tyto podoblasti: lidské tělo a aktivní pohyb, sebeobsluha, zdravá výživa
2. psychologická – zaměřuje se na poznávání světa kolem sebe a na jeho prožívání, podporuje přirozenou zvědavost dětí, rozvoj poznávacích dovedností, sebedůvěru a sebehodnocení, oblast se skládá z podoblastí: poznávání, prožívání a sebepojetí
3. interpersonální – zaměřuje se na podporu komunikace, spolupráci s druhými lidmi a potřebu kontaktu, člení se na tyto podoblasti: respekt a tolerance, komunikace, spolupráce
4. sociálně-kulturní – zaměřuje se na přípravu dítěte na jeho nastávající sociální role

31 KOPŘIVA, P. *Naše mateřská škola na cestě ke zdraví*, Kroměříž: Spirála, 1996.

a na pravidla slušného chování, uplatňování práv a plnění povinností, člení se na tyto podoblasti: rodina a domov, škola mateřská a základní, obec a země

5. environmentální – zaměřuje se na to, aby dítě pochopilo, že všechno, co je kolem něho, je prostředí, které je potřeba chránit, aby dokázalo posoudit klady a zápory, naučilo se zodpovědnosti, tato oblast se dále dělí na podoblasti: souvislosti, vývoj a změna, rozmanitost, ovlivňování člověka.

Důležitým prvkem programu Zdravá mateřská škola je také prožitkové učení. Děti se učí prostřednictvím her, vlastním experimentováním a prožíváním. Pro děti předškolního věku je tento způsob učení nejbližší. Plánování výuky v mateřské škole probíhá podle Rámcového kurikula mateřské školy podporující zdraví, které se dále rozpracovává v třídním kurikulu, které je plně v kompetenci učitelky. Plánování se přizpůsobuje podmínkám obce, školy a samotné třídy, zohledňuje aktuální možnosti a podmínky školy. Hlavní prioritu tvoří životní situace, do kterých se děti dříve nebo později dostanou a budou je také muset řešit.³²

32 KOPŘIVA,P. *Naše mateřská škola na cestě ke zdraví*, Kroměříž: Spirála, 1996.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

4 Komparace struktury a hlavních cílů předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice

Cílem práce je porovnat na základě vybraných kritérií předškolní kurikula v České a Slovenské republice.

Strukturu, organizaci a hlavní cíle předškolního (ve Slovenské republice predprimárneho) vzdělávání stanovují příslušná ministerstva svými zákony nebo vyhláškami. V České republice je to Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které v roce 2004 vydalo Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Ve Slovenské republice působí Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu, které v roce 2008 vydalo Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie. Oba tyto dokumenty patří mezi základní kurikulární dokumenty. Kromě vzdělávacích programů se předškolní vzdělávání v obou státech řídí příslušnými vyhláškami a zákony, které jsou vyjmenovány v teoretické části této práce.

Hlavní metodou při zpracování empirické části byla obsahová analýza příslušných dokumentů. Tato výzkumná metoda se zaměřuje na identifikaci, porovnávání a vyhodnocování obsahových prvků textu i neverbálních komunikátů. V pedagogickém výzkumu je využívána při analýze dokumentů. Kvůli přehlednému porovnání jsou jednotlivé body uváděny hned za sebou, takže lze poměrně snadno posoudit shodné a odlišné stránky systému předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice.

4.1 Organizační struktura předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice

Tabulka porovnává organizační strukturu v České a Slovenské republice.

Tabulka č.1 Organizační struktura

Česká republika	Slovenská republika
<ul style="list-style-type: none">• Předškolní vzdělávání určeno pro děti od 3 do 6(7) let.• Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí mimořádně nadaných.• Zařazení dětí stejného i různého věku ve třídách.• Možnost vytváření integrovaných tříd.• Celodenní, polodenní nebo internátní provoz.• Povinné zpracování ŠVP v souladu s RVP PV.• Autoevaluace školy	<ul style="list-style-type: none">• Předškolní vzdělávání pro děti od 3 do 6(7) let.• Vzdělávání dětí se speciálními výchovně-vzdělávacími potřebami.• Zařazení dětí stejného i různého věku ve třídách.• Speciální třídy pro zdravotně znevýhodněné.• Polodenní, celodenní, týdenní nebo nepřetržitý provoz.• Povinné zpracování ŠVP v souladu s ŠVP ISCED 0.

Komentář

Předškolní vzdělávání v České a Slovenské republice probíhá v mateřských školách (státních, soukromých nebo speciálních pro děti se zdravotním postižením). V České republice předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji, na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů.

O přijímání dětí do mateřské školy rozhoduje ředitel mateřské školy, který může zároveň rozhodnout o zkušebním pobytu dítěte v mateřské škole, jehož délka však nesmí přesáhnout dobu 3 měsíců. Ředitel mateřské školy může také rozhodnout o předčasném ukončení předškolního vzdělávání a o přijetí dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Vzdělávání dětí v mateřské škole probíhá v klasických třídách většinou formou kolektivních zábavních her. Předškolní vzdělávání je určeno dětem ve věku od tří do šesti let a do mateřských škol se přednostně přijímají děti jeden rok před zahájením základního vzdělávání.

Ve Slovenské republice mateřská škola podporuje osobnostní rozvoj dětí po stránce sociálně-emocionální, intelektuální, morální, estetické, tělesné, rozvíjí jejich schopnosti a zručnosti a vytváří předpoklady pro další vzdělávání. Vzdělávání také probíhá v klasických třídách, pravomoci ředitele mateřské školy jsou prakticky stejné jako v České republice. Předškolní (predprimárne) vzdělávání ve Slovenské republice je také určeno pro děti od tří do šesti let s některými výjimkami.

Ve výjimečných případech může být do mateřské školy přijato také dítě mladší než tři roky a starší než šest let (v případě odložení školní docházky). V obou státech na předškolní vzdělávání přispívají zákonní zástupci dětí. Složení jednotlivých tříd v mateřských školách v České a Slovenské republice z hlediska věku dětí je také podobné. Většinou se jedná o věkově smíšené třídy. Do mateřské školy mohou být přijaty rovněž děti se speciálními vzdělávacími potřebami v důsledku zdravotního postižení, pokud má škola patřičné vybavení pro jejich vzdělávání. Do mateřských škol se přijímají také nadané a talentované děti nebo děti ze znevýhodněného sociálního prostředí. Způsob vzdělávání těchto dětí je v obou republikách podobný.

Předškolní vzdělávání v České a Slovenské republice má tedy podobnou strukturu, cíle a organizaci. Shodný je také způsob vedení pedagogické dokumentace v mateřských školách, podmínky a způsob přijímání dětí a rovněž pravomoci ředitelů mateřských škol. Společné znaky má také ekonomické, materiální a hygienické zabezpečování provozu mateřských škol.

Při porovnávání zákonů a vyhlášek o předškolním vzdělávání lze vypožorovat také některé rozdíly. V České republice jsou mateřské školy zřizovány s celodenním, polodenním nebo internátním provozem. Ve Slovenské republice to může být polodenní, celodenní, týdenní nebo nepřetržitý provoz. Odlišná je rovněž délka polodenního provozu (v České republice je to 6,5 hodiny, ve Slovenské republice jen 5 hodin).

Značné odlišnosti jsou v počtu žáků v jednotlivých třídách mateřské školy. V České republice má mateřská škola s jednou třídou nejméně 15 dětí, ve Slovenské republice počet dětí pro jednotřídní mateřskou školu činí nejméně 10 dětí. V České republice se jednotlivé třídy mateřských škol naplňují do maximálního počtu 24 dětí. Ve třídách, kde se vyskytují děti se zdravotním postižením, je stanoven nejnižší počet 12 dětí, nejvyšší počet 19 dětí. Ve Slovenské republice jsou počty dětí v jednotlivých třídách mateřské školy v porovnání s Českou republikou o něco nižší.

Ve třídě s dětmi ve věku 3 – 4 let je nejvyšší možný počet 20 dětí, ve třídě s dětmi ve věku 4 – 5 let může být maximálně 21 dětí, ve třídě s dětmi ve věku 5 – 6 let je horní hranice 22 dětí, ve třídě s dětmi ve věku 3 – 6 let je maximální počet 21 dětí. Tyto rozdíly jsou však opravdu minimální, proto lze konstatovat, že systém předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice má hodně společných rysů.

4.2 Hlavní cíle předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice

Tabulka porovnává cíle předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice.

Tabulka č. 2 Cíle předškolního vzdělávání

Česká republika	Slovenská republika
<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj dítěte, jeho učení a poznání. • Osvojení základů hodnot. • Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící ve svém okolí. • Spolupráce s rodinou. • Podpora individuálního rozvoje dítěte. • Příprava na vstup do školy. • Vytváření základů pěti klíčových kompetencí. 	<ul style="list-style-type: none"> • Potřeba sociálního kontaktu dítěte s vrstevníky. • Všestranný rozvoj osobnosti dítěte. • Podpora vztahu dítěte k poznávání a učení hrou. • Ulehčení adaptace na změněné prostředí. • Ochrana práv dítěte ve spolupráci s rodinou. • Profil absolventa. • Vytváření základů sedmi klíčových kompetencí.

Komentář

Požadavky na předškolní vzdělávání jsou stanoveny v Rámcovém programu pro předškolní vzdělávání z roku 2004, který tvoří jistý rámec pravidel a požadavků, ale současně poskytuje velký prostor jednotlivým mateřským školám pro vytváření vlastních vzdělávacích programů.

Předškolní vzdělávání doplňuje rodinnou výchovu, napomáhá dítěti k jeho aktivnímu rozvoji a učení, obohacuje denní program dítěte, poskytuje mu odbornou péči a zároveň usnadňuje dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, jeho pohodu a osobní spokojenost, pomáhat mu

chápat okolní svět a motivovat ho k učení a poznávání. Učit ho žít ve společenství jiných lidí a seznamovat ho s hodnotami této společnosti. Přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané. Základním úkolem předškolního vzdělávání je tedy maximální podpora individuálního rozvoje dítěte, ale předškolní vzdělávání plní i funkci diagnostickou (zvláště u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami).

Oproti předcházejícímu programu, kterým byl Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy z roku 1984, se v RVP PV staví do popředí osobnost dítěte, respektují se jeho individuální potřeby a zájmy. Důležitá je snaha připravit dítě pro život, tzn. vytvářet základy klíčových kompetencí. Zdůrazňován je osobnostní zřetel v přístupu k dítěti. Příprava na vstup do školy je nadále důležitou součástí předškolního vzdělávání, ale její podstata již nespočívá ve vyrovnávání výkonů dětí, ale ve vyrovnání jejich šancí. Děti tak mají vytvořené podmínky pro optimální rozvoj, který odpovídá jejich osobním možnostem. Základ předškolního vzdělávání tvoří individuální rozvoj dítěte a jeho individuální postup v učení. Větší důraz je také kladen na spolupráci rodiny a mateřské školy.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání stanovuje tedy tři základní rámcové cíle, které by v rámci předškolního vzdělávání měly být dosaženy:

- a) rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
- b) osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
- c) získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

Rámcový vzdělávací program zároveň formuluje pět klíčových kompetencí, jejichž základ by měl být položen právě v předškolním věku, aby byl dítěti umožněn optimální rozvoj. Jedná se o kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence činnostní a občanské.³³

V roce 2008 schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenské republiky Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie, který formuluje základní požadované dovednosti, které mají děti v rámci předškolního vzdělávání zvládnout. Je východiskem pro vytváření školských vzdělávacích programů jednotlivých mateřských škol. Předškolní vzdělávání je určeno pro děti od tří do šesti let, v případě dostatečné kapacity je možné přijímat i děti od dvou do

³³ KOLEKTIV AUTORŮ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Praha: VÚP,2004.

sedmi let. Základní cíle jsou Štátnym vzdelávacím programom pre predprimárne vzdelávanie vymezeny následovně:

- a/ naplnit potřebu sociálního kontaktu dítěte s vrstevníky
- b/ ulehčit adaptaci dítěte na změněné prostředí
- c/ podpořit vztah dítěte k poznávání a učení hrou
- d/ všestranně rozvíjet osobnost dítěte
- e/ přihlížet k různému sociokulturnímu a socioekonomickému zázemí dítěte
- f/ uplatňovat a chránit práva dítěte ve spolupráci s rodinou, získat důvěru rodičů formou individuálního výchovného poradenství a v případě potřeby doporučit rodičům další odbornou péči.

Hlavním cílem předškolního slovenského vzdělávání je dosáhnoutí optimální kognitivní, citově- sociální a percepčně motorické úrovně, což tvoří základ přípravy pro školní vzdělávání a život ve společnosti.

Štátny vzdelávací program v Profilu absolventa dále uvádí sedm základních klíčových kompetencí, které jsou zpracovány na základě Doporučení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie z 18. prosince 2006. Mateřská škola by měla děti připravit na primární vzdělávání rozvíjením těchto klíčových kompetencí:

1. Psychomotorické kompetencie
2. Osobnostné (intrapersonálne) kompetencie (základy sebauvedomenia, základy angažovanosti)
3. Sociálne (interpersonálne) kompetencie
4. Komunikatívne kompetencie
5. Kognitívne kompetencie (základy riešenia problémov, základy kritického myslenia, základy tvorivého myslenia)
6. Učebné kompetencie
7. Informačné kompetencie.

Štátny vzdelávací program pre materské školy má název Dieťa a svet, jeho hlavním cílem je všestranný rozvoj dítěte, který je chápán jako společná činnost dítěte a učitele. Tento program chce podporovat celostní osobnostní rozvoj dítěte, aktivizovat a motivovat rozvoj psychomotoriky, poznání, emocionality a sociability, rozvíjet tvořivost a představy v každodenních aktivitách, pomáhat dítěti formovat vlastní jedinečnost a životní kompetence.³⁴

³⁴ KOLEKTIV AUTORŮ *Štátny vzdelávací program ISCED 0-predprimárne vzdelávanie*, Bratislava: ŠPÚ, 2008.

Struktura vzdělávacích programů v České a Slovenské republice je prakticky stejná. Hned na prvních stránkách je v obou případech uvedeno, kdo se podílel na vypracování dokumentu a pak je napsán přehledný obsah dokumentu. Úvodní část obsahuje vymezení vzdělávacích programů v systému kurikulárních dokumentů, jejich hlavní principy a dobu platnosti. Druhá část popisuje cíle a organizaci předškolního vzdělávání s ohledem na jeho postavení v celém systému vzdělávání. Za hlavní cíl předškolního vzdělávání stanovují oba programy přípravu dětí na další vzdělávání. Za základní metodu a formu práce považují prožitkové a kooperativní učení hrou a činnostmi, které podporují přirozenou dětskou zvědavost a potřebu objevovat a poznávat nové věci. Tyto činnosti jsou založeny na přímém zážitku dítěte a na individuálním přístupu, poskytují dítěti dostatek prostoru pro spontánní aktivity a podněcují radost dítěte z učení. V obou programech je důraz kladen na aktivní účast dětí a vlastní individuální volbu při výběru učebních aktivit, které by měly probíhat formou her.

Po kapitolách s rozбором jednotlivých vzdělávacích oblastí a tematických okruhů následují v obou dokumentech kapitoly o organizaci výuky v mateřské škole, o personálním a pedagogickém zajištění, o materiálním, technickém a prostorovém vybavení, o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (talentované a nadané děti, děti se zdravotním postižením, děti ze znevýhodněného sociálního prostředí), o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při výchově a vzdělávání a také o zásadách tvorby školních vzdělávacích programů.

Další části obou dokumentů se odlišují pouze v tom, že Rámcový vzdělávací program v České republice obsahuje na rozdíl od Štátneho vzdelávacieho programu ve Slovenské republice navíc kapitoly o autoevaluaci školy, o povinnostech předškolního pedagoga a v úplném závěru je ještě uveden slovník použitých výrazů.

5 Komparace obsahu předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice

Tabulka porovnává obsah předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice.

Tabulka č.3 Obsah předškolního vzdělávání

Česká republika	Slovenská republika
<ul style="list-style-type: none">• RVP PV členěn do pěti vzdělávacích oblastí.• Vzájemné prolínání a propojování oblastí.• Jednotlivé oblasti obsahují vzdělávací nabídku, očekávané výstupy a rizika.	<ul style="list-style-type: none">• ŠVP ISCED 0 členěn do čtyř tematických okruhů.• Vzájemné prolínání a doplňování tematických okruhů.• Uvedeny vzdělávací standardy, člení se na obsahové a výkonové.• Umožněno vyučování náboženství.

Komentář

Oba vzdělávací programy jsou rozpracovány do vzdělávacích oblastí nebo tematických okruhů. Jednotlivé vzdělávací oblasti a tematické okruhy mají v obou vzdělávacích programech podobnou obsahovou náplň, jejich názvy jsou přirozeně odlišné. Vzdělávací oblasti nebo tematické okruhy se vzájemně prolínají a doplňují.

Rámcový vzdělávací program v České republice formuluje vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oblastí v podobě dílčích cílů (záměry učitelů), vzdělávací nabídky (učivo) a očekávaných výstupů (předpokládané výsledky). Štátny vzdělávací program ve Slovenské republice místo učiva uvádí obsahové standardy, očekávaným výstupům odpovídají výkonové standardy.

Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání v České republice rozděluje vzdělávací obsah předškolního vzdělávání na pět hlavních vzdělávacích oblastí: biologická (Dítě a jeho tělo), psychologická (Dítě a jeho psychika), interpersonální (Dítě a ten druhý), sociálně-kulturní (Dítě a společnost),

environmentální (Dítě a svět).³⁵

Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie ve Slovenské republice formuluje vzdelávací obsah do čtyř tematických okruhů: Ja som, Ľudia, Príroda a Kultúra. Každý tematický okruh tvoří 3 základní vzdelávací oblasti rozvoje osobnosti: perceptuálně-motorická, sociálně-ekonomická a kognitivní. Každý ze čtyř okruhů má své obsahové a výkonové standardy. Obsahové standardy jsou chápány jako prostředek vzdělávání a slouží k rozvoji elementárních základů kompetencí. Výkonové standardy jsou cílové požadavky, kterých má dítě dosáhnout koncem předškolního období.³⁶

Rámcové učební plány se nevypracovávají, jednotlivé mateřské školy si vytvářejí vlastní školní vzdělávací programy. V mateřských školách na Slovensku je navíc umožněno vyučování náboženství, které zabezpečují registrované církve a náboženské společnosti. Výchova a vzdělávání mají rámcový charakter. Jsou rozpracovávány na podmínky mateřské školy ve školním vzdělávacím programu.

V jednotlivých vzdělávacích oblastech a tematických okruzích lze najít několik rozdílů v obsahu vzdělávací nabídky (učivo) a v očekávaných výstupech.

Ve vzdělávacích oblastech v Rámcovém vzdělávacím programu v České republice jsou na rozdíl od Štátneho vzdelávacieho programu ve Slovenské republice popsány také rizika, které mohou mít nepříznivý vliv na práci pedagoga.

³⁵ KOLEKTIV AUTORŮ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Praha:VÚP, 2004.

³⁶ KOLEKTIV AUTORŮ *Štátny vzdelávací program ISCED 0*, Bratislava:ŠPÚ,2008.

5.1 Obsah učiva ve vzdělávacích oblastech a tematických okruzích

Tabulka porovnává obsah učiva ve vzdělávacích oblastech a tematických okruzích v České a Slovenské republice.

Tabulka č.4 Obsah učiva

Česká republika	Slovenská republika
<ul style="list-style-type: none">• Člení se na oblasti Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika- dělí se na tři podoblasti: jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce (představivost a fantazie, myšlenkové operace), sebepojetí (city, vůle), Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět.	<ul style="list-style-type: none">• Člení se na tematické okruhy Ja som, Ludia, Priroda, Kultura.

Komentář

Základním učivem ve vzdělávací oblasti **Dítě a jeho tělo** jsou lokomoční pohybové činnosti (lezení, chůze, běh, skoky, poskoky,...), nelokomoční pohybové činnosti (změny poloh a pohybů těla na místě) a jiné činnosti (turistika, gymnastika, sezónní činnosti, míčové hry). Obsah učiva dále tvoří manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty, zdravotně zaměřené činnosti (vyrovnávací, dechové, protahovací, uvolňovací a relaxační činnosti), smyslové a psychomotorické hry, konstruktivní a grafické činnosti, hudebně pohybové hry, jednoduché sebeobslužné a pracovní činnosti v oblasti osobní hygieny, činnosti zaměřené na poznávání lidského těla a jeho částí, činnosti směřující k ochraně zdraví, prevenci úrazů a vytváření zdravých životních návyků.

Vzdělávací oblast **Dítě a jeho psychika** se dělí na tři podoblasti: jazyk a řeč, poznávací schopnosti (představivost a fantazie, myšlenkové operace) a sebepojetí. Obsahem vzdělávání v podoblasti jazyk a řeč jsou artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti, společné rozhovory, individuální a skupinová konverzace, vyprávění zážitků a příběhů podle skutečnosti, obrázků a vlastní fantazie, vyřizování krátkých vzkazů a zpráv, samostatný slovní projev na určité téma, poslech nebo sledování pohádek a příběhů, přednes, recitace, dramatizace, zpěv, grafické napodobování symbolů, tvarů, písmen a čísel, prohlížení

knížek a časopisů, hry a činnosti zaměřené na poznávání a rozlišování různých zvuků. V podoblasti poznávací schopnosti je hlavní náplní pozorování přírodních, kulturních a technických objektů, pozorování běžných objektů a předmětů, určování a pojmenování jejich vlastností, motivovaná manipulace s předměty, třídění a porovnávání různých materiálů, spontánní hra a experimentování, smyslové hry na rozvoj postřehu, vnímání a koncentrace pozornosti, různé hry a činnosti podporující tvořivost, představivost a fantazii, řešení myšlenkových a praktických problémů, hledání různých možností a variant, hry na procvičování paměti, činnosti zaměřené na vytváření pojmů, osvojování poznatků a poznávání jednoduchých obrazových symbolů, hry na procvičování prostorové orientace, činnosti zaměřené na seznámení se s elementárními číselnými a matematickými pojmy (čísllice, číselná řada, počet, geometrické tvary), činnosti zaměřené na osvojení časových pojmů a vztahů (denní režim, časová posloupnost dějů, činností a událostí). V podoblasti sebepojetí se činnost zaměřuje především na spontánní hry a činnosti, které zajišťují dětem radost, pohodu a spokojenost, jsou přiměřené jejich schopnostem tak, aby byly děti úspěšné, umožňují jim samostatné vystupování a vyjadřování, obhajování vlastních názorů, rozhodování a sebehodnocení, rozvíjí jejich vůli, vytrvalost, sebeovládání, estetické a tvůrčí aktivity, organizační schopnosti, obohacují jejich citový život (hry na téma rodina a přátelství, vycházky do okolí, poznávání různých lidských vlastností, čím se lidé navzájem liší a v čem jsou si podobní, dramatické činnosti, mimické vyjádření různých nálad, činnosti vedoucí k identifikaci vlastní osoby a odlišení od ostatních).

Obsahem vzdělávací oblasti **Dítě a ten druhý** jsou běžné verbální i neverbální komunikační aktivity dítěte s druhým dítětem nebo dospělým, sociální a interaktivní hry, dramatické činnosti, hudebně pohybové hry, výtvarné hry, společenské hry a aktivity různého zaměření, kooperativní činnosti ve dvojicích nebo skupinách, aktivity podporující sbližování dětí, uvědomování si vztahů mezi lidmi, přirozené a modelové situace, při kterých se děti učí přijímat a respektovat druhého, činnosti zaměřené na porozumění pravidel vzájemného soužití (ohleduplnost k druhému, schopnost rozdělit se a pomáhat), poznávání sociálního prostředí (rodina a škola), hry a situace, při kterých se děti učí chránit své soukromí a respektovat soukromí druhých osob, četba, vyprávění a poslech příběhů s etickým obsahem a poučením.³⁷

Ve vzdělávací oblasti **Dítě a společnost** je hlavním obsahem učiva běžné

³⁷ KOLEKTIV AUTORŮ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Praha:VÚP,2004.

každodenní setkávání se s pozitivními vzory vztahů a chování, aktivity vhodné pro přirozenou adaptaci dítěte v prostředí mateřské školy, spoluvytváření přiměřeného množství jasných a smysluplných pravidel soužití ve třídě, různorodé společenské hry a činnosti (námětové hry, dramatizace, konstruktivní a výtvarné projekty), které dětem umožňují spolupodílet se na jejich průběhu i výsledcích, příprava a realizace společných zábav a slavností (oslavy výročí, slavnosti zvyků a tradic, sportovní akce, kulturní programy), tvůrčí činnosti slovesné, literární, dramatické, výtvarné, hudební, hudebně pohybové, které podněcují tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání, vyjadřování a třibení vkusu, setkávání se s literárním, dramatickým, výtvarným a hudebním uměním mimo mateřskou školu, hry zaměřené na poznávání a rozlišování různých společenských rolí (dítě, dospělý, rodič, učitelka, žák), aktivity přibližující dítěti pravidla vzájemného styku (zdvořilost, ohleduplnost, tolerance, spolupráce) a mravní hodnoty (dobro, zlo, pravda, otevřenost, upřímnost, spravedlnost), hry a praktické činnosti uvádějící dítě do světa lidí a práce (využívání praktických ukázek z okolí dítěte, tematické hry seznamující dítě s různými druhy zaměstnání, řemesel a povolání, s různými pracovními činnostmi a pracovními předměty, praktická manipulace s některými pomůckami a nástroji, provádění jednoduchých pracovních úkonů a činností), aktivity přibližující dítěti svět kultury a umění umožňující mu poznat rozmanitost kultur.

Vzdělávací nabídku ve vzdělávací oblasti **Dítě a svět** tvoří hlavně pozorování blízkého prostředí a života v něm, pozorování okolní přírody, různých kulturních a technických objektů, vycházky, výlety, aktivity zaměřené k získávání praktické orientace v obci, sledování událostí v obci a účast na akcích, které jsou pro děti zajímavé, poučení o možných nebezpečných situacích a způsobu ochrany před nimi, hry a aktivity s tematikou dopravy, bezpečné chování v dopravních situacích, sledování rozmanitostí a změn v přírodě (živá a neživá příroda, přírodní jevy a děje, rostliny, zvířata, krajina a její charakter, podnebí, počasí, ovzduší), práce s knihami, obrazovým materiálem, praktické činnosti (práce s různými materiály a surovinami, objevování, zkoumání, pokusy), pozorování životních podmínek a stavu životního prostředí, poznávání ekosystémů (les, pole, louka, rybník), ekologicky motivované herní aktivity vedoucí k péči o životní prostředí, pěstitelské a chovatelské činnosti.³⁸

³⁸ KOLEKTIV AUTORŮ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Praha:VÚP,2004.

Obsahové standardy v tematickém okruhu **Ja som** zahrnujú zejména cvičení svalového napětí a dýchání, cvičení hrubé motoriky a rovnováhy, uplatnění laterality v pohybu, orientaci v prostoru, základní lokomoční pohyby (chůze, běh, lezení, skok, házení, chytání), základní polohy, postoje a pohyby (stoj, sed, leh, klek), manipulaci s náčiním, pohyb na náradí, pohyb jako prostředek upevňování zdraví, respektování pravidel a zásad spolupráce, pracovní návyky při práci s různými materiály, využití různých pracovních technik, technickou tvořivost, elementární základy práce s počítačem, cvičení jemné motoriky, rozvíjení vizuomotoriky a grafomotoriky (základní grafické tvary), osvojení si vlastního jména a příjmení, členové rodiny a vztahy v rodině, orientace v bezprostředním okolí domova a školy, části lidského těla, umělecké ztvárnění lidské postavy, zdraví a zdravá výživa, možnosti poškození zdraví, řešení krizových situací ohrožujících zdraví, zásady ochrany vlastního zdraví, ochrana proti drogám, bezpečnost v silničním provozu, sebeuvědomění, seberegulace, sebehodnocení, rozhodování, obhajování vlastního názoru, respektování názorů druhých, základní pravidla slušného chování, poslech s porozuměním, smysluplnost a tvořivost v řečovém projevu, správná artikulace hlásek a hláskových skupin, pasivní a aktivní slovní zásoba, analyticko-syntetické činnosti se slovy a správné osvojení spisovného jazyka.

Tematický okruh **Ľudia** zahrnuje tyto obsahové standardy: dodržování pravidel a zásad spolupráce při hudebně pohybových hrách, sladění pohybu s hudbou, lidské činnosti a jejich umělecké ztvárnění, význam lidské práce, poznávání barev, uplatňování barevné rozmanitosti ve vlastní tvorbě, dopravní prostředky, řazení a třídění předmětů podle různých kritérií, základní početní operace v oboru do 10, rovinné a prostorové geometrické tvary (kruh, čtverec, obdélník, trojúhelník, koule, krychle, kvádr, válec), poslech s porozuměním, neverbální komunikace (pohyby, gesta, mimika), pasivní a aktivní slovní zásoba v mateřském i cizím jazyce, orientace v emocích jiných osob, schopnost rozdělit se a pomáhat druhým, řešení konfliktních situací, otevřená komunikace, akceptování názorové odlišnosti, rozmanitost lidských vlastností a základy empatie.³⁹

Základem tematického okruhu **Príroda** jsou tyto obsahové standardy: pohyb v přírodě, otužování, pohyb s různými pomůckami, specifické pohybové schopnosti a dovednosti (klouzání, bobování, sáňkování, bruslení, hry ve vodě), výtvarná,

³⁹ KOLEKTIV AUTORŮ *Štátny vzdelávací program ISCED 0-predprimárne vzdelávanie*, Bratislava: ŠPÚ, 2008.

pracovní a technická tvořivost, roční období, rostlinná a živočišná říše, význam přírodního prostředí pro člověka, domácí, lesní a volně žijící zvířata, květy, keře, stromy, lesní plody, houby, péče o zvířata a rostliny, živá a neživá příroda, počasí, elementární představy o Zemi, slunci, měsíci a hvězdách, krásy přírody, hodnocení a ochrana přírodního prostředí a ovzduší.

Hlavními obsahovými standardy tematického okruhu **Kultúra** jsou: rytmizace hrou na tělo při postoji, chůzi a běhu, reakce na změnu tempa hudby, pohybové vyjádření hudby (tanec), poznávání hraček a předmětů ve svém okolí, orientace v časových souvislostech, místo bydliště, města a obce, moje rodná vlast, kulturní dědictví (svátky, lidové zvyky a tradice), umělecké ztvárnění vlastního prožívání, rozmanitost světa, umělecké ztvárnění dojmů z vlastního pozorování okolního světa, emocionalita a sociabilita ve hře, různorodost her, vlastní aktivita a tvořivost při hře, plánování, realizace a hodnocení hry, rytmizace říkanek a písní, zpěv, hra na dětské hudební nástroje, hudební tvořivost, poslech písní a hudby různého žánru, umělecké ztvárnění pocitů z poslechu hudby, experimentování s barvami, výtvarná tvořivost, kreslení, malování a modelování, využívání různých výtvarných technik (plošné a prostorové výtvarné ztvárnění, kompoziční celky), hodnocení uměleckých děl, knihy, písmena a číslice, dětská lidová a autorská próza a poezie, přednes a recitace krátkých textů, umělecké ztvárnění obsahu literárních a dramatických děl.⁴⁰

⁴⁰ KOLEKTIV AUTORŮ *Štátny vzdelávací program ISCED 0-predprimárne vzdelávanie*, Bratislava: ŠPÚ, 2008.

5.2 Očekávané výstupy ve vzdělávacích oblastech a tematických okruzích

Tabulka porovnává očekávané výstupy v jednotlivých vzdělávacích oblastech a okruzích.

Tabulka č. 5 Očekávané výstupy ve vzdělávacích oblastech a tematických okruzích.

Česká republika	Slovenská republika
<ul style="list-style-type: none">• Dítě a jeho tělo – zvládnou základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, rozlišovat pomocí všech smyslů, zvládnout sebeobsluhu.• Dítě a jeho psychika – správná výslovnost, soustředění se na činnost a udržení pozornosti, vyjadřování vlastních myšlenek.• Dítě a ten druhý – přirozená komunikace s jinými dětmi i dospělými, dodržování dohodnutých pravidel vzájemného soužití a chování.• Dítě a společnost – adaptovat se na život ve škole, utvořit si základní představy o společenských normách.• Dítě a svět – orientace v prostředí, základní poznatky o okolním prostředí elementární povědomí o existenci různých národů a zemí.	<ul style="list-style-type: none">• Ja som – ovládat základní lokomoční pohyby, zvládat základní sebeobsluhu, orientovat se v blízkém okolí domova a školy, uplatňovat zásady slušného chování, respektovat společenská pravidla, rozvíjet aktivní i pasivní slovní zásobu.• Ľudia – spolupráce při skupinových činnostech, třídit předměty podle různých vlastností, poslouchat s porozuměním, nenásilně řešit konfliktní situace.• Príroda – rozlišovat roční období podle typických znaků, citlivě vnímat krásy přírody a její jedinečnost, projevovat zručnost a pracovní tvořivost při práci s přírodními materiály.• Kultura – vyjádřit různými uměleckými prostředky své pocity, pohotově reagovat na změnu tempa hudby, kreslit, malovat, modelovat v různých polohách.

Komentář

Podle vzdělávací oblasti **Dítě a jeho tělo** by mělo mít dítě na konci předškolního vzdělávání osvojeny tyto dovednosti: zachovávat správné držení těla, zvládnout základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, hodit a chytit míč, koordinovat polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou, napodobit pohyb podle vzoru, ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem, vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů, ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, zvládnout sebeobsluhu, dodržovat základní hygienické a zdravotní návyky, zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony, pojmenovat části těla a některé orgány, znát jejich funkce, rozlišovat, co zdraví prospívá a co mu škodí, mít povědomí o významu péče o čistotu a zdraví, aktivním pohybu, zdravé výživě a také o způsobech ochrany osobního zdraví a bezpečí.

Vzdělávací oblast **Dítě a jeho psychika** se dělí na tři podoblasti: jazyk a řeč, poznávací schopnosti (představivost a fantazie, myšlenkové operace) a sebepojetí. Předpokládané výstupy v podoblasti jazyk a řeč jsou správná výslovnost, ovládání dechu, tempa a intonaci řeči, samostatné a smysluplné vyjadřování myšlenek, nápadů a pocitů, vedení rozhovoru, schopnost domluvit se slovy i gesty, pochopení hlavní myšlenky příběhu, schopnost improvizovat, správná formulace otázek a odpovědí, aktivní používání nových slov, sledování a vyprávění příběhu, reprodukce krátkých textů z paměti, chápání vtipu a humoru, rozlišování začátku a konce slov, rozlišování obrazných symbolů, tvoření jednoduchých rýmů, sledování očima zleva doprava, zájem o četbu a soustředěný poslech, znalost některých písmen a číslic. Podoblast poznávací schopnosti předpokládá zvládnutí těchto dovedností: využívání všech smyslů při záměrném pozorování, soustředění se na činnost a udržení pozornosti, poznání a pojmenování předmětů, jevů a činností, vyjadřování vlastních myšlenek, rozlišování důležitých a méně podstatných věcí, posouzení shodných a rozdílných rysů, schopnost pracovat podle pokynů a instrukcí, pochopení základních číselných a matematických pojmů, porovnávání a třídění předmětů podle množství, chápání prostorových pojmů (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle) a časových pojmů (teď, dnes, včera, zítra, ráno, večer, roční období, měsíc, týden, den), schopnost reprodukovat krátké texty z paměti, kreativní řešení problémových situací, vyjádření vlastní představivosti a fantazie v tvořivých činnostech. Podle očekávaných výstupů v podoblasti sebepojetí by mělo dítě na konci předškolního vzdělávání zaujímat vlastní názory a postoje, odloučit se na určitou dobu od rodičů

a blízkých osob, být aktivní i bez jejich pomoci, uvědomovat si svou samostatnost, rozhodovat o svých činnostech, ovládat svoje city a přizpůsobit své chování daným situacím, vyjádřit souhlas nebo nesouhlas, uvědomovat si své možnosti, přijímat úspěch i neúspěch, soustředit se na činnost a její dokončení, respektovat domluvená pravidla, uvědomovat si příjemné a nepříjemné citové prožitky, projevovat své city, ovládat své afektivní chování, být citlivé ve vztahu ke svému okolí, těšit se z příjemných zážitků a různým způsobem popsat své vlastní prožitky.

Vzdělávací oblast **Dítě a ten druhý** předpokládá zvládnutí těchto dovedností: bezproblémové navazování kontaktů s dospělými osobami, jejich respektování, porozumění běžným projevům, vyjádření emocí a nálad, přirozená a vhodná komunikace s jinými dětmi i dospělými, navozování a udržování přátelství, odmítnutí nepříjemné komunikace, uvědomování si vlastních práv a respektování práv druhých, chápání přirozených odlišností mezi lidmi a spolupráce s ostatními lidmi, uplatňování vlastních individuálních potřeb a přání s ohledem na druhého, obhajování vlastních názorů a respektování názorů druhých (dohoda a kompromis), dodržování dohodnutých pravidel vzájemného soužití a chování, respektování potřeb jiných dětí a osob, schopnost rozdělit se, pomáhat a soucítit s jinými, schopnost bránit se projevům násilí jiných dětí a osob, být obezřetný při setkání s cizími lidmi, požádat o pomoc.⁴¹

Výsledkem působení ve vzdělávací oblasti **Dítě a společnost** by mělo být získání těchto dovedností: uplatňovat návyky v základních formách společenského chování (pozdravit, rozloučit se, poprosit, poděkovat, požádat o pomoc, vyslechnout sdělení, uposlechnout pokyn), chovat se a jednat na základě vlastních pohnutek, ale také s ohledem na druhé, začlenit se do třídy a zařadit se mezi své vrstevníky, respektovat jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti, porozumět běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých, adaptovat se na život ve škole, aktivně zvládat požadavky plynoucí z prostředí školy i jeho běžných proměn, spoluvytvářet v tomto společenství prostředí pohody, vyjednávat s dětmi i dospělými ve svém okolí, domluvit se na společném řešení, utvořit si základní představy o pravidlech chování a společenských normách, chovat se zdvořile, přistupovat k druhým lidem bez předsudků, s úctou k jejich osobě, vážit si jejich práce a úsilí, dodržovat pravidla her a jiných činností, jednat spravedlivě, uvědomovat si, že ne

⁴¹ KOLEKTIV AUTORŮ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Praha:VÚP,2004.

všichni lidé respektují pravidla chování, mohou se chovat neočekávaně a ohrožovat tím pohodu i bezpečí druhých, odmítat společensky nežádoucí chování (lhostejnost, lež, nespravedlnost, ubližování, agresivitu), zacházet šetrně s vlastními i cizími pomůckami, hračkami, věcmi denní potřeby, knížkami nebo penězi, vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat, sledovat se zájmem literární, dramatické či hudební představení a hodnotit svoje zážitky, zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (kreslit, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru a jiných materiálů), vyjadřovat se pomocí hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní hudební dovednosti, zazpívat píseň, zacházet s hudebními nástroji, sledovat a rozlišovat rytmus.

Vzdělávací oblast **Dítě a svět** směřuje k osvojení si těchto základních dovedností: orientovat se bezpečně ve známém prostředí i v životě tohoto prostředí, zvládat běžné činnosti a požadavky kladené na dítě i jednoduché praktické situace, které se doma a v mateřské škole opakují, chovat se přiměřeně a bezpečně doma i na veřejnosti, uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může dítě ve svém okolí setkat, umět se před ním chránit nebo se mu vyhnout, získat základní poznatky o okolním prostředí, mít povědomí o širším společenském, věcném, přírodním, kulturním a technickém prostředí, vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur, o různých zemích, o planetě Zemi a o vesmíru, všimnout si změn a dění v nejbližším okolí, chápat jejich přirozenost a samozřejmost, přizpůsobovat se běžně proměnlivým okolnostem doma i v mateřské škole, mít povědomí o významu životního prostředí pro člověka, rozlišovat aktivity, které mohou okolnímu prostředí škodit nebo mu prospívat, pomáhat při péči o okolní prostředí, dbát o pořádek a čistotu, vhodným způsobem zacházet s odpady, chránit přírodu, zvířata a rostliny.⁴²

V tematickém okruhu **Ja som** se předpokládají tyto výkonové standardy, kterých by dítě na konci předprimárního vzdělávání mělo dosáhnout: kontrolovat svalové napětí a dýchání, v různých pohybových činnostech projevit vlastní lateralitu, dokázat udržet rovnováhu a orientovat se v prostoru, ovládat základní lokomoční pohyby, napodobovat pohyb v různých podmínkách, manipulovat s různými předměty a náčiním, dodržovat domluvená pravidla a zásady spolupráce,

⁴² KOLEKTIV AUTORŮ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Praha:VÚP,2004.

zaujmout adekvátní postoje k pohybu a sportovním aktivitám, zvládat základní sebeobsluhu, hygienické návyky a návyky stolování, udržovat čistotu a pořádek ve svém okolí, zhotovovat výrobky z různých materiálů, používat různé pracovní techniky, uplatňovat technickou tvořivost, umět pracovat podle předlohy, pokynů a vlastní fantazie, zvládat elementární práci s počítačem, dodržovat správné sezení při psaní a kreslení, využívat koordinaci ruky a oka, zvládat správné držení psacích potřeb, graficky znázornit motivovaný pohyb (svislé a vodorovné čáry, smyčky, vlnovky, horní a dolní oblouk, šikmé a křivé čáry, osmičky), představit se jménem a příjmením, rozlišit a pojmenovat členy rodiny, orientovat se v blízkém okolí domova a školy, pojmenovat části těla a popsat jejich funkci, umělecky ztvárnit lidskou postavu, dodržovat zásady ochrany zdraví, umět přivolat pomoc v krizových situacích, uvědomovat si riziko kontaktu s cizími lidmi, dodržovat pravidla silničního provozu, uplatňovat zásady slušného chování (pozdravit, poděkovat, požádat o pomoc), uvědomovat si vlastní osobu, adekvátně projevovat své city, respektovat druhé, umět se rozhodovat, nenásilně obhajovat vlastní stanovisko, hodnotit své schopnosti při různých činnostech, respektovat společenská pravidla, navazovat verbální i neverbální kontakt s jinými osobami, rozvíjet aktivní i pasivní slovní zásobu, rozlišovat hlásky ve slově, správně a zřetelně je vyslovovat, vytvářet jednoduché rýmy a uplatňovat spisovnou podobu mateřského jazyka.

K hlavním výkonovým standardům v tematickém okruhu **Ludia** patří: dodržovat pravidla hudebně pohybových her, uplatňovat zásady spolupráce při skupinových činnostech, umět sladit pohyb s hudbou, poznat, popsat a umělecky ztvárnit různé lidské činnosti, napodobit práci rodičů ve hře, chápat význam práce v lidském životě, rozlišit a pojmenovat barvy, uplatňovat v praktických činnostech barevné vidění a barevnou rozmanitost, rozlišovat dopravní prostředky podle místa pohybu (země, voda, vzduch), třídít předměty podle různých vlastností (barva, tvar, velikost), určovat počet, počítat do 10, přiřadit číslo k danému počtu předmětů, rozlišovat rovinné a prostorové geometrické tvary, skládat puzzle nebo obrázky podle předlohy, pokynů a vlastní fantazie, poslouchat s porozuměním, verbálně i neverbálně reagovat na otázky a pokyny, zvládat jednoduchou komunikaci v mateřském i cizím jazyce, uplatňovat spisovnou podobu mateřského jazyka, rozlišovat pozitivní i negativní emoce jiných osob, umět se rozdělit a pomáhat druhým, nenásilně řešit konfliktní situace (být přístupný k dohodě a kompromisu), komunikovat s jinými lidmi bez předsudků, přiměřenou formou obhajovat vlastní

názory, rozlišovat pozitivní i negativní charakterové vlastnosti různých lidí.

Tematický okruh **Příroda** předpokládá zvládnutí následujících výkonových standardů: schopnost pohybovat se v různém prostředí bez strachu a zábran, umět se otužovat prostřednictvím vody, sněhu, větru nebo slunce, modifikovat pohyb ve změněných podmínkách nebo problémových situacích, schopnost překonávat přírodní překážky, využívat při pohybu různé pomůcky, zvládat turistické vycházky a specifické pohybové zručnosti, projevovat zručnost a pracovní tvořivost při práci s přírodními materiály, využívat různé pracovní a výtvarné techniky, rozlišovat roční období podle typických znaků, odůvodnit význam přírodního prostředí na základě pozorování a vlastních zážitků, poznat některá domácí i volně žijící zvířata, odůvodnit užitek domácích zvířat, zaujímat pozitivní postoje k rostlinné a živočišné říši, poznat nebezpečí kontaktu s neznámými zvířaty, poznat některé druhy květů, keřů a stromů, rozlišovat jedlé, nejedlé a jedovaté houby, uvědomovat si význam péče o rostliny a zvířata, poznat a rozlišovat složky živé a neživé přírody, poznat a rozlišovat přírodní jevy ovlivněné počasím, vyjádřit různými uměleckými prostředky vlastní představy o Zemi, slunci, měsíci a hvězdách, citlivě vnímat krásy přírody a její jedinečnost, hodnotit přírodní prostředí, vyprávět pocity, zážitky a dojmy z pobytu v přírodě, uvědomovat si potřebu chránit přírodu a ovzduší.⁴³

Na konci vzdělávání v mateřské škole by z hlediska tematického okruhu **Kultúra** mělo dítě dosáhnout tyto výkonové standardy: samostatně rytmizovat hrou na tělo při postoji, chůzi a běhu, pohotově reagovat na změnu tempa hudby, vyjádřit hudbu přirozeným pohybem, zvládnout pohybovou improvizaci a tanec, vnímat různorodost hraček a předmětů ve svém okolí, orientovat se v časových vztazích a souvislostech (rok, měsíc, týden, den, dnes, včera, zítra, teď, je, bylo, bude), pojmenovat místo svého bydliště, znát názvy některých důležitých měst a obcí, aktivně se zapojovat do oslav různých svátků a společenských událostí, znát lidové zvyky a tradice ve svém okolí, vyjádřit různými uměleckými prostředky své pocity, dojmy a zážitky z oslav a z pozorování okolního světa, projevovat radost z hry, aktivně se zapojovat do skupinových her, umět spolupracovat, chápat různorodost her, uplatňovat vlastní tvořivost při hře, plánovat, realizovat a hodnotit hru, rytmizovat lidové říkanky a písně hrou na tělo nebo hrou na jednoduchý hudební nástroj, zpívat písně v rámci svých hlasových možností, ztvárnit pocity z poslechu

⁴³ KOLEKTIV AUTORŮ *Štátny vzdelávací program ISCED 0-predprimárne vzdelávanie*, Bratislava: ŠPÚ, 2008.

hudby různými uměleckými prostředky, experimentovat s vlastnostmi barev, kreslit, malovat a modelovat v různých polohách (leh, klek, stoj, sed), kreslit, malovat a modelovat podle předlohy, vlastních představ a fantazie, využívat různé výtvarné techniky a různý materiál, umět plošně a prostorově zobrazit lidskou nebo zvířecí postavu, s využitím vlastní fantazie tvořit kompoziční celky, vnímat a pozorovat krásu uměleckých děl, hodnotit umělecká díla a architektonické řešení významných budov, projevovat zájem o knihy, písmena a číslice, orientovat se v knihách, přednášet krátké literární útvary (říkanky, hádanky, rozpočítadla, krátké dětské básně), volně reprodukovat lidové a autorské pohádky, pověsti a příběhy, různými uměleckými prostředky vyjádřit jejich obsah.⁴⁴

⁴⁴ KOLEKTIV AUTORŮ *Štátny vzdelávací program ISCED 0-predprimárne vzdelávanie*, Bratislava: ŠPÚ, 2008.

6 Shrnutí a diskuse

Ze vzdělávacích programů pro předškolní vzdělávání v České a Slovenské republice lze vyzorovat některá specifika vzdělávací práce v mateřských školách v těchto státech. Obsah, organizační struktura, formy a metody práce jsou v obou státech hodně podobné. V předškolním vzdělávání se uplatňuje především situační a spontánní sociální učení, při kterém se dětem poskytují vzory správného společenského chování.

Při vzdělávací práci v mateřské škole se využívají aktivity spontánní i řízené, které jsou vzájemně vyvážené a odpovídají potřebám a možnostem jednotlivých dětí. Ve Slovenské republice se tyto činnosti jmenují edukační aktivity a jsou součástí denního řádu, který si vypracovává každá mateřská škola individuálně podle svých vlastních podmínek a možností. V České republice jsou to didakticky zacílené činnosti, které jsou pedagogem přímo nebo nepřímo motivované, založené na individuální volbě a aktivní účasti dítěte. Tyto činnosti mohou probíhat jak ve skupině, tak individuálně. Zásada individuálního přístupu je hodně důležitá.

Vzdělávání v mateřské škole probíhá formou integrovaných bloků, které poskytují dítěti vzdělávací obsah v přirozených souvislostech, vazbách a vztazích. Součástí denního řádu v mateřských školách ve Slovenské republice jsou hry a herní činnosti, pohybová a relaxační cvičení, pobyt venku, odpočinek a činnosti, které zabezpečují zdravou životosprávu (osobní hygiena, stravování, stolování). Pobyt venku se realizuje každý den s výjimkou hodně nepříznivého počasí. V jarních a letních měsících se pobyt venku upravuje vzhledem k intenzitě slunečního záření a zařazuje se dvakrát v průběhu dne (dopoledne a odpoledne). Odpočinek se realizuje v závislosti na potřebách dětí s minimální délkou trvání třicet minut.

Pedagog v rámci svých kompetencí řídí pedagogický proces prostřednictvím souboru dynamických, vzájemně souvisejících výchovných a vzdělávacích činností, které se opakovaně střídají, přičemž není vyloučena změna jejich pořadí. Těmito činnostmi jsou:

- a/ pozorování (jako metoda pedagogické diagnostiky)
- b/ facilitování (napomáhání, ulehčování)
- c/ situační rozhodování
- d/ řízení činnosti (včetně spoluúčasti dětí na řízení činnosti).

Vzdělávání v mateřských školách probíhá ve státním jazyce. Ve Slovenské

republice se dětem, které patří k národnostním menšinám, poskytuje vzdělávání v jazyce příslušné národnostní menšiny, ale součástí výuky je také komunikace ve státním slovenském jazyce. Ve slovenských mateřských školách také probíhá výuka cizího jazyka podle výběru dětí a jejich rodičů. Pro neslyšící je zaručeno vzdělávání ve znakové řeči. Ve Slovenské republice je na rozdíl od České republiky součástí vzdělávání v mateřské škole také výuka náboženství, kterou zabezpečují příslušné církevní organizace.

Nedílnou součástí vzdělávání v mateřské škole jsou různé pohybové aktivity. Pohybová příprava je hodně důležitá z hlediska jejího vlivu na zdravotní stránku a fyzickou kondici dětí. U dětí předškolního věku je hlavním cílem vytváření pozitivního vztahu k pohybu a sportování. Pohybové aktivity vedou k vytváření zásad zdravého životního stylu.

Rámcový vzdělávací program ještě uvádí také povinnosti předškolního pedagoga, který by měl především analyzovat věkové a individuální potřeby dětí a podle toho zajišťovat jejich výchovu a vzdělávání. Zároveň by měl posilovat sebevědomí dětí a rozvíjet jejich osobnost po stránce fyzické i psychické. Jeho základním úkolem je připravit dítě na vstup do základního vzdělávání.

Štátny vzdelávací program pro predprimárne vzdelávanie je rozpracován veľmi podrobne a detailne oproti Rámcovému vzdelávacímu programu pro předškolní vzdělávání, který nechává učitelkám v mateřské škole větší prostor k vlastní tvořivé práci.

Závěr

Práce je rozdělena na dvě základní části – teoretickou a empirickou. V teoretické části je stručně popsána historie vývoje předškolního kurikula v České a Slovenské republice, všeobecně je popsáno celkové zaměření vzdělávací politiky v České a Slovenské republice. Podrobněji jsou charakterizovány alternativní formy předškolního vzdělávání.

Empirická část práce je zaměřena na porovnání struktury, cílů, obsahu a organizačních forem předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice.

Cílem práce bylo porovnání předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice na základě vybraných kritérií. Z podrobného rozboru vzdělávacích programů vyplývá, že struktura a základní vzdělávací cíle předškolního vzdělávání jsou v obou státech hodně podobné. Menší rozdíly však lze vyzorovat v obsahu a organizačních formách vzdělávací práce. Obsah předškolního vzdělávání v České republice je rozdělen do pěti vzdělávacích oblastí a ve Slovenské republice tvoří obsah predprimárneho vzdělávání čtyři tematické okruhy.

Obsah učiva v jednotlivých vzdělávacích oblastech a tematických okruzích je hodně podobný a vzájemně se prolíná. Nejpodstatnější rozdíl je v tom, že v českých vzdělávacích oblastech jsou na rozdíl od slovenských tematických okruhů uvedena také možná rizika, která mohou práci pedagogů ztěžovat. Ve vzdělávacích oblastech je obsah učiva uveden ve formě vzdělávací nabídky, které v tematických okruzích odpovídají obsahové standardy. Předpokládané výsledky jsou ve vzdělávacích oblastech formulovány jako očekávané výstupy a v tematických okruzích jako výkonové standardy. Zajímavé je rovněž porovnání organizačních forem a metod vzdělávací práce v českých a slovenských mateřských školách. Ty se svou podstatou mírně odlišují, ale jejich konečné cílové zaměření je stejné, a to připravit děti na vzdělávání v základní škole.

Seznam literatury a použitých zdrojů

BĚLINOVÁ, L., MIŠURCOVÁ, V. *Přehled dějin předškolní pedagogiky*, Praha: SPN, 1980.

GARDOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L. a kol. *Začít spolu*, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-815-5.

HAVLÍNOVÁ, M. a kol. *Zdravá mateřská škola*, Praha: Portál, 1995. ISBN 80-18-048-0.

HOLOUŠOVÁ, D., KROBOTOVÁ, M.: *Diplomové a závěrečné práce*, Olomouc: ÚP, 2008. ISBN 80-244-123-3.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*, Praha: Portál, 2001. ISBN 80-18-585-7.

KOPŘIVA, P. *Naše mateřská škola na cestě ke zdraví*, Kroměříž: Spirála, 1996. ISBN 80-901973-2-3.

OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Jaro v mateřské škole*, Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-210-6.

OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Léto v mateřské škole*, Praha: Portál, 1998. ISBN 80-718-245-9.

OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Podzim v mateřské škole*, Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-267-X.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

ŠMELOVÁ, E. *MŠ teorie a praxe I.*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0945-8.

ŠMELOVÁ, E. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2238-1.

ZELINKOVÁ, O. *Pomoz mi, abych to dokázal*, Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-071-5.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice - Bílá kniha*, Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8

KOLEKTIV AUTORŮ. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie*, Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2008.

MILÉNIUM - *Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike*, Bratislava, 2001.

ZÁKON č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a jeho nové úpravy.

ZÁKON č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) včetně úprav

VYHLÁŠKA č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání.

VYHLÁŠKA č. 306/2008 Z. z. o materskej škole, ktorou upravuje a novelizuje

VYHLÁŠKA č. 308/2009 Z. z.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Organizační struktura

Tabulka č. 2 – Cíle předškolního vzdělávání

Tabulka č. 3 – Obsah předškolního vzdělávání

Tabulka č. 4 – Obsah učiva

Tabulka č. 5 – Očekávané výstupy ve vzdělávacích oblastech a tematických okruzích.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Obsah Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

Příloha č. 2 Obsah Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie

Příloha č. 3 Vymezení klíčových kompetencí podle Štátneho vzdelávacieho programu

Příloha č. 4 Vymezení klíčových kompetencí podle Rámcového vzdělávacího programu

Příloha č. 5 Vymezení vzdělávacích oblastí pro předškolní vzdělávání v Rámcovém vzdělávacím programu

Příloha č. 6 Vymezení tematických okruhů pre predprimárne vzdelávanie v Štátnom vzdelávacom programe

Přílohy

Příloha č. 1: Obsah Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v České republice

OBSAH

1. Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů	3
1.1 Systém kurikulárních dokumentů	3
1.2 Platnost RVP PV	4
1.3 Hlavní principy RVP PV	4
2. Předškolní vzdělávání v systému vzdělávání a jeho organizace	4
3. Pojetí a cíle předškolního vzdělávání	5
3.1 Úkoly předškolního vzdělávání	5
3.2 Specifika předškolního vzdělávání, metody a formy práce	6
3.3 Cíle předškolního vzdělávání	7
3.3.1 Rámcové cíle	8
3.3.2 Klíčové kompetence	9
4. Vzdělávací obsah v RVP PV	12
5. Vzdělávací oblasti	13
5.1 Dítě a jeho tělo	13
5.2. Dítě a jeho psychika	16
5.2.1 Jazyk a řeč	16
5.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace	17
5.2.3 Sebepojetí, city, vůle	19
5.3 Dítě a ten druhý	21
5.4 Dítě a společnost	23
5.5 Dítě a svět	26
6. Vzdělávací obsah ve školním vzdělávacím programu	28
7. Podmínky předškolního vzdělávání	29
7.1 Věcné podmínky	29
7.2 Životospráva	30
7.3 Psychosociální podmínky	30
7.4 Organizace	31
7.5 Řízení mateřské školy	32
7.6 Personální a pedagogické zajištění	32
7.7 Spoluúčast rodičů	33
8. Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí mimořádně nadaných	33
8.1 Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami	33
8.2 Vzdělávání dětí mimořádně nadaných	36
9. Autoevaluace mateřské školy a hodnocení dětí	36
10. Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu	38
11. Kritéria souladu rámcového a školního vzdělávacího programu	40
12. Povinnosti předškolního pedagoga	41
13. Slovníček použitých výrazů	43

Příloha č. 2: Obsah Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie ve Slovenské republice

OBSAH

Úvod	3
1. Ciele výchovy a vzdelávania	5
2. Stupeň vzdelania	6
3. Profil absolventa – vzdelanostný model absolventa predprimárneho stupňa	7
4. Vzdelávacie oblasti	10
5. Charakteristika a organizácia predprimárneho vzdelávania	13
6. Vzdelávacie štandardy	14
6.1 Obsahové a výkonové štandardy v tematickom okruhu Ja som	14
6.2 Obsahové a výkonové štandardy v tematickom okruhu Ľudia	18
6.3 Obsahové a výkonové štandardy v tematickom okruhu Príroda	20
6.4 Obsahové a výkonové štandardy v tematickom okruhu Kultúra	22
7. Vyučovací jazyk	25
8. Organizačné usporiadanie denných činností v materskej škole	25
9. Organizačná forma predprimárneho vzdelávania	26
10. Personálne zabezpečenie predprimárneho vzdelávania	28
11. Materiálno-technické a priestorové zabezpečenie predprimárneho vzdelávania	28
12. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní	30
13. Osobitosti a podmienky výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami	30
14. Zásady a podmienky na vypracovanie školských vzdelávacích programov	35

Příloha č. 3: Vymezení klíčových kompetencí podle Štátneho vzdelávacieho programu ve Slovenské republice

V materskej škole sa rozvíjajú tieto kompetencie (spôsobilosti):

- 1. Psychomotorické kompetencie**
- 2. Osobnostné (intrapersonálne) kompetencie**
 - a) Základy sebauvedomenia
 - b) Základy angažovanosti
- 3. Sociálne (interpersonálne) kompetencie**
- 4. Komunikatívne kompetencie**
- 5. Kognitívne kompetencie**
 - a) Základy riešenia problémov
 - b) Základy kritického myslenia
 - c) Základy tvorivého myslenia
- 6. Učebné kompetencie**
- 7. Informačné kompetencie**

Příloha č. 4: Vymezení klíčových kompetencí podle Rámcového vzdělávacího programu v České republice

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence činnostní a občanské

Příloha č. 5: Vymezení vzdělávacích oblastí pro předškolní vzdělávání v Rámcovém vzdělávacím programu v České republice

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět

Příloha č. 6: Vymezení tematických okruhů pre predprimárne vzdelávanie v Štátnom vzdelávacom programe ve Slovenskej republike

Charakteristika tematických okruhov

Z obsahového hľadiska sú tematické okruhy zamerané:

Ja som – na rozvíjanie osobnostných kompetencií, zmyslov, vzťahu dieťaťa k rodine a k okoliu, na sebaopoznanie, sebaaprezentáciu, na sociálne, emocionálne, motorické a kognitívne vnímanie života dieťaťa (telesný, duševný, duchovný, sociálny a emocionálny život).

Ľudia – na rozvíjanie sociálnych skúseností a vzťahu ku spoločenstvu ľudí, kontakty s ďalšími skupinami ľudí, na oboznamovanie sa s pracovnými a inými aktivitami ľudí, na rozvíjanie predstáv o miestach, kde ľudia žijú a tvoria, o prostrediach, v ktorých sa nachádzajú, o multikultúre, etnikách, rasách (ďalší ľudia, ľudstvo).

Príroda – na rozvíjanie poznania elementárnych zákonitostí života na zemi, prírodných javov, živých i neživých predmetov, na formovanie začiatkov ekologickej kultúry, na vytváranie (formovanie) pohľadu na svet prírody a vzťahu k prírode, na vytváranie základov svetonázoru a získavanie základných vedomostí o zemi a vesmíre (zem, vesmír).

Kultúra – na rozvíjanie kontaktov dieťaťa so svetom duševných činností ľudí, rozvoja vnímania a uplatňovania hudobnej, literárnej a výtvarnej kultúry (predmetný svet, svet hry a svet umenia).

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Besedová
Katedra:	Katedra primární pedagogiky
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Eva Šmelová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Komparace předškolního kurikula v České a Slovenské republice.
Název v angličtině:	The comparison of preschool curriculum in the Czech Republic and Slovakia.
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na porovnání organizační struktury, cílů a obsahu předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice. V teoretické části je nastíněna historie předškolního vzdělávání v obou státech, jeho místo ve vzdělávací politice a alternativní způsoby předškolního vzdělávání. V empirické části je srovnávána struktura, hlavní cíle, obsah učiva, očekávané výstupy, metody a formy předškolního vzdělávání v České a Slovenské republice. Základním podkladem práce byly současné vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání vydané příslušnými ministerstvy.
Klíčová slova:	Předškolní vzdělávání, komparace předškolních vzdělávacích dokumentů, předškolní kurikulum v ČR, předškolní kurikulum v SR.
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the comparison of organisation structures, aids and kontent of preschool education in the Czech Republic and Slovak Republic. The theoretical part concerns about the history of preschool education in both states, its place in educational politics of both states and alternative wals of preschool education. The structures,main aids,kontent of curriculum,expected outputs,methods and forms of preschool education are compared in the empirici part of the thesis. Current preschool educational curriculum Publisher by the kompetent ministries of both countries were the basis of this thesis.
Klíčová slova v angličtině:	Preschool education, comparison of prechool curriculum, preschool curriculum in the Czech Republic, preschool curriculum in Slovakia.
Přílohy vázané v práci:	text
Rozsah práce:	55 s.
Jazyk práce:	český jazyk